

БЕЛАРУСКІ ІНСТЫТУТ НАВУКІ Ы МАСТАЦТВА
BELARUSIAN INSTITUTE OF ARTS AND SCIENCES

ТУРЭЦКА-БЕЛАРУСКІ
РАЗМОЎНІК 1836 ГОДУ

з збораў

Нацыянальнага Музею

Літоўскай Рэспублікі ў Вільні

•
TURKISH-BELARUSIAN PHRASE-BOOK OF 1836

•
TÜRKÇE-BELARUSÇA KILAVUZ YIL = 1836
•

NEW YORK

1995

БЕЛАРУСКІ ІНСТЫТУТ НАВУКІ Ы МАСТАЦТВА
BELARUSIAN INSTITUTE OF ARTS AND SCIENCES

ТУРЭЦКА-БЕЛАРУСКІ РАЗМОЎНІК 1836 ГОДУ

з збораў

Нацыянальнага Музею

Літоўскай Рэспублікі ў Вільні

•
TURKISH-BELARUSIAN PHRASE-BOOK OF 1836

•
TÜRKÇE-BELARUSÇA KILAVUZ YIL = 1836
•

NEW YORK

1995

Прадмова,
транслітарацыя, падрыхтоўка тэксту,
публікацыя й камэнтары:

Галіна Александровіч-Мішкінене
Сяргей Шуна

Агульная рэдакцыя:

Сяргей Шуна

ТУРЭЦКА-БЕЛАРУСКІ РАЗМОЎНІК 1836 ГОДУ З ФОНДАЎ НАЦЫЯНАЛЬНАГА МУЗЭЮ ЛІТОЎСКАЙ РЭСПУБЛІКІ (№ 42)

Сярод усіх ведамых дагэтуль помнікаў пісьменства беларускіх татараў, створаных у беларускай мове на графічнай аснове арабскага альфабэту, прапанаваны тут увазе шаноўных чытачоў рукапіс вылучаецца сваёй унікальнасьцю. Сярод дзясяткаў кітабаў, тэфсіраў, хамаілаў і зборнікаў іншага роду, ён адзіны прадстаўляе жанр слоўніка-размоўніка, практычна-дыдактычнага дапаможніка, значэньне якога выходзіць за межы замкнёнай этнарэлігійнай супольнасьці беларускіх татараў. І сапраўды, гэты слоўнік, які налічвае ў сабе каля 1000 лексычных адзінак у кожнай зь дзвюх частак — беларускай і турэцкай — можна лічыць адною зь першых лексыкаграфічных працаў у гісторыі новай беларускай мовы. Важнасьць ягоная тым большая, што ён быў створаны ў часе, калі беларуская мова рэдка ўшаноўвалася пісьмоваю фіксацыяй, дый тыя тэксты, што знаходзілі сабе дарогу на рукапісныя й друкаваныя старонкі, у пераважнай большасьці ўяўлялі сабою запісы фальклёру. І таму ня можа быць абыйдзены ўвагаю помнік, у якім пісанае беларускае слова было не пасіўным аб'ектам рамантычнага сузіраньня, а хавала ў сабе зарад функцыянальнае прыдатнасьці й прагматызму, дапамагала чалавеку ў вырашэньні жыцьцёвых праблемаў, а таксама было мастком да іншых культураў, прыладаю пашырэння індывідуальнага сусьвету.

Турэцка-беларускі размоўнік (цяпер перахоўваецца ў Адзеле рукапісаў Нацыянальнага Музею Літоўскай Рэспублікі, №42 паводле воісу Караімскага Музею, адкуль ён пастуіў) быў створаны, на думку А. Антановіча, не раней за 1836 год у Слоніме Мустафой Шагідзевічам (Ант., 90-91). Меркаваньне аб аўтары й месцы напісаньня грунтуецца на супадзеньні почыркаў размоўніка й Кітаба №39 з збораў таго самага

музею: у Кітабе дакладна зазначаны аўтар, дата й месца стварэння. Дата ўзнікнення размоўніка была прыблізна вызначаная паводле вадзяных знакаў «18—36» на паперы рукапісу. Прыняўшы да ўвагі гэтую часавую мяжу, пры немагчымасці больш дакладна датаваць помнік, у гэтай публікацыі дзеля зручнасці мы ўмоўна называем яго «Турэцка-беларускі размоўнік 1836 году».

Сам жанр турэцкага слоўніка-размоўніка на нашых землях і ў нашых суседзяў не ўяўляе сабою нешта выключнае для таго часу. Зазначым, што ў Рэчы Паспалітай ужо ў 1615 годзе пачылася сьвет першая спроба турэцка-польскае практычнае лексыкаграфіі — «Dictionarz Turecki o Bogu i ŚŚ. Jego, o niebie i o żywiołach, o dniach i czasiach wszelakich, o człowieku i członkach jego, o sprawach i rzeczach potocznych etc. przez Marcina Paszkowskiego» (Zajączkowski, 5). У Расеі ў канцы XVIII — пачатку XIX стст. зьявіліся дзясяткі рукапісных і друкаваных глянцарыяў, вакабулярыяў, слоўнікаў, размоўнікаў і іншых лінгвістычных дапаможнікаў для тых, хто меў патрэбу ў знаёмстве з турэцкай моваю (Кононов, 87-98). Найчасцей спажыўцамі такой літаратуры былі ўдзельнікі ваенных дзеянняў Расеі супраць Турцыі, што вызначала яе спецыфічную прафэсійна-тэрміналягічную скіраванасьць. Ня дзіва, што адным з найлепшых лексыкаграфічных выданняў з гэтага шэрагу былі «Основные правила турецкого разговорного языка. Карманная книга для русских воиновъ въ турецкихъ походахъ» О.Сянкоўскага, Ч.1-2. СПб., 1828-1829.

Выразным кантрастам паводле зместу да расейскай ваенна-лінгвістычнай літаратуры выступае размоўнік М.Шагідзевіча. Першую згадку пра яго падаў Сьцяпан Туган-Мірза-Бараноўскі ў апісаньні збору рукапісаў у Муфціяде ў Вільні (RT, 1, 314-315). Размоўнік быў апісаны А.Аптановічам у ягонай манаграфіі, дзе падаецца кароткая характарыстыка рукапісу і ўзоры тэксту (Ант., 90-93).

Тэматыка зьмешчанага ў турэцка-беларускім размоўніку матэрыялу даволі шырокая й разнастайная. Яна можа стацца крыніцаю звестак аб сацыяльна-эканамічным статусе беларускіх татараў, міграцыйных працэсах, характары іх дзейнасці й занятках на тэрыторыі Асманскай імперыі. У размоўніку прадстаўленыя гэтка тэматычныя разьдзелы (у дужках — старонкі рукапісу): гандлёвыя кантакты (2б, 6б, 8а), знаёмства (3а), мова й рэлігія (5а), чалавек і часткі цела (5б-6а), будаўніцтва (7а), сельскагаспадарчыя работы (7а-7б, 12б), падзённая наёмная праца (8а-8б), наём фурманкі й падарожжа (8б-9б), жывёльны сьвет і паляваньне (9б-10а), адзеньне (10а, 13б), прыродныя зьявы (10б, 12а), харчаваньне, посуд (11а-11б, 14а), конь (11б), збожжа й харчовыя прадукты (13б), ваенная справа (14а-14б), забавы (15б), лічэбнікі (16б), дні тыдня (17а), прадметы побыту (17б), пошукі працы й жылля (18а-

18б), прывітаньні (19а), грошы (19б), падарожжа праз Малдову (20а-20б). Асобнае ўвагі заслугоўваюць дзьве апошнія старонкі рукапісу — яны ўяўляюць сабою румынска-беларускі размоўнік з наборам самых патрэбных фразэў, неабходных пры «транзытным» праездзе праз Малдову й Валахію.

Дзяжка сказаць нешта пэўнае пра паходжаньне й крыніцы размоўніка. Можна пагадзіцца з А. Антановічам, што перад намі арыгінальны твор, а ня сьпіс з іншага (Ант., 91). Пра гэта сьведчаць лякуны як у турэцкай, так і ў беларускай частцы, прычым некаторыя зь іх запоўненыя пазьней іншай рукою. Некаторыя недакладнасьці й адвольнасьці ў перакладзе лексычных і граматычных значэньняў дазваляюць прыпушчаць удзел у стварэньні размоўніка турэцкага інфарманта, які мог недастаткова валодаць беларускай мовай. На старонках 13б-16а і 17а-18а мовы «мяняюцца месцамі», там загалоўнымі словамі выступаюць беларускія лексычныя адзінкі, да якіх падбіраюцца турэцкія эквіваленты. Зварачаюць на сябе ўвагу відавочна архаічныя лексэмы (асабліва ваеннае тэрміналёгіі: *дзид* 14а, *палаш* 14а, *лук* 14а, *стрелка* 14а, *фузія* 14а, *круж* 14б), іх прысутнасьць не выключае выкарыстаньня аўтарам нейкіх даўнейшых крыніцаў.

Палеаграфічныя зьвесткі

Рукапіс напісаны ў сшытку з 22 аркушаў фармату 11,5 x 18 см, сшытым уручную льянымі ніткамі, безь пераплёту. Папера пажоўклая, на ёй выяўляецца вадзяны знак ў выглядзе герба «Гурко» (Herbarz, I, 220). Абшпал герба на адволькавай адлегласьці пазначана прозьвішча «L. Hurko», а на с. 22а стаіць пячатка зь ініцыяламі «L. H.». Чарніла бурэ, месцамі прасочваецца на адваротны бок аркуша. Фаліяцыя аркушаў (ужытая ў гэтай публікацыі для пазначэньня старонак: а - пярэдняя, б - адваротная адпаведнага аркуша) пазьнейшая сінім алоўкам (ад арк. 6 — простым алоўкам). Тым самым сінім алоўкам на вокладцы (1а) напісана: «Принадлежить Шегидевичу», тамсама стаіць пячатка Муфціята Рэчыспалітай Польшчы: «Mufti na Rzeczpospolitą Polską». Пячатка стаіць таксама на старонках 3б, 4б, 17а, 21а, 23б.

Аб'ём размоўніка — 36 старонак, зь якіх 34 (2б-20б) напісаныя рукою Мустафы Шагідзевіча. Старонкі 4а-4б і 21а-22б пакінутыя пустымі. Старонкі 3б, 6б, 13а, 16а, 19а, 19б, 20а запоўненыя не да канца. На старонцы — ад 4 да 8 здвоеных радкоў, якія складаюцца з паралельнага турэцкага й беларускага тэкстаў, часам паасобных разьдзелы аддзяляюцца гарызантальнымі лініямі. На с. 9б лініямі выдзелены заглавак *терас инша гатунек мова йест*. У ніжнім левым купе адваротных бакоў аркушаў 5-17 запісанае першае слова наступнага аркуша.

Тэкст напісаны старанна й акуратна, чытаецца лёгка.

Старонкі 1б і 2а напісаныя адшаведна двума іншымі почыркамі. 2-гі пісар (1б) размяшчае матэрыял слупочкамі й аддзяляе паасобныя словы вэртыкальнымі й гарызантальнымі лініямі. На гэтай старонцы зьмешчаныя паасобна выбраныя лексэмы з асноўнага корпусу размоўніка.

3-ці пісар (2а) размяшчае турэцкі тэкст роўным радком, пад якім наўскос падаюцца беларускія адшаведнікі. Беларуская мова гэтага пісара вылучаецца значнай колькасцю русізмаў. Ягонаю рукою зробленыя таксама прыпіскі да тэксту М.Шагідзевіча на сс. 3а, 3б, 7б, 17б, 19б.

Моўныя асаблівасці помніка

Аналіз асаблівасцяў мовы беларускага тэксту размоўніка М.Шагідзевіча пацвярджае меркаваньне аб тым, што ён быў укладзены ў Слоніме на матэрыяле мясцовых гаворак беларускай мовы. Сапраўды, у асноўных сваіх параметрах у ім адбываюцца важнейшыя асаблівасці гродзенска-баранавіцкай групы гаворак паўдзённа-заходняга дыялекту. Трэба таксама адзначыць значную колькасць палянізмаў у беларускай частцы размоўніка, якія складаюць да 10% усяго матэрыялу. Ва ўжыванні палянізмаў не заўважаецца ніякай сыстэмнасці, часта ў іншым месцы ім адпавядаюць паралельныя беларускія формы: *бенде* 8а і *бўду* 2б, 11а; *бендзе* 8б і *бўдзе* 1б, 10б, 13а; *билем* 7б і *бив* 6а, 12а; *велки* 10а і *велики* 1б, 10б; *йензик* 5б і *йазик* 5а. У далейшым разглядзе палянізмы не бяруцца пад увагу, бо праблема ўзаемадзяння польскай і беларускай моваў у беларускіх тэкстах арабскае графікі патрабуе асобнага разгляду.

Разгледзім найбольш характэрныя рэгіянальныя асаблівасці беларускага тэксту размоўніка.

У галіне фанэтыкі:

а) паслядоўнае захаваньне этымалягічнага -о ў паслянаціскай пазыцыі ў канчавым адкрытым складзе: *балото* 12а, *блиско* 8б, *висехло* 17б, *войско* 14б, *коло* 15а, *место* 14б (ДАБМ, №14);

б) паслядоўнае ўжываньне -о на месцы -е у канчавым адкрытым складзе ў форме назоўна-клічнага склону адзіночнага ліку назоўнікаў ніякага роду зь мяккай асновай: *насено* 5б, *поло* 13б, *одзено* 6б, *йедзено* 11а, *моро* 15а, *збожо* 12б, *здаровіо* 19а (ДАБМ, №17);

в) ужываньне -о ў ненаціскным канчатку назоўнага склону адзіночнага ліку прыметнікаў ніякага роду: *хмурнойо* 12а, *сухойо* 12б, *тойо* 9а (ДАБМ, №115);

г) адсутнасць падваення зычных на месцы старога спалучэння -нъj- : *насено* 5б, *одзено* 6б, *йедзено* 11а.

У галіне марфалёгіі:

а) утварэнне 2-ой асобы множнага ліку загаднага ладу дзеясловаў I спражэння на -сце: *не кричеца* 18а, *идзеце* 20а (ДАБМ, №170);

б) паслядоўнае ўжыванне 3-й асобы адзіночнага ліку цяперашняга часу дзеяслова 'быць' у форме *йест* (ДАБМ, №165);

в) форма на -о назоўніка мужчынскага роду тыпу 'бацька': *дзацко* 156 (ДАБМ, №91);

г) ужыванне вышэйшай ступені прыметнікаў з суфіксам -ш-: *душши* 11а (ДАБМ, №130).

У галіне лексыкі:

Ужыванне лексэмаў *сталавано* 7а 'сталяванне' (ДАБМ, №228), *кузака* 10а 'кузурка' (ЛІА, 1, №365), *вугол* 14а 'вуголь' (ДАБМ, №190), *йаблик* 136 (ДАБМ, №107), *веле* 16, 66 'шмат' (СПЗБ, 1, 294).

Аналіз адшаведных ізаглёсаў дазваляе даволі дакладна лякалізаваць месца бытавання зафіксаванай у размоўніку гаворкі паўдзённым захадом цяперашняй Гарадзенскай вобласці ўлучна з Слонімам.

У гэтай працы ня ставілася задачы вырашаць пюркалягічныя праблемы помніка. Аднак нават самы павярхоўны аналіз турэцкае часткі размоўніка выяўляе, што фанэтычная, марфалагічная, сынтаксычная і лексычная сыстэмы тэксту далёкія ад нормаў літаратурнай турэцкай мовы разглядаванага пэрыяду.

Шэраг моўных асаблівасцяў турэцкае часткі (выпадзеныя інтэрвакальных -ğ-, -y-: *acı < ağacı, yamur < yağmur, er < eyer*; пераход пачаткага ö- ў ü-: *ürdek < ördek, öldü < öldü*; зьяўленне пратэтычнага у- перад ü-: *üüzünü < üzünü, üüzüm < üzüm*; прагрэсыўная асыміляцыя санорных: *dinne < dinle*; інфінітыў на -*mayal-meue: olmaya, cikmaya, keçmeue*; асаблівасці лексыкі: *grah, budka*; нехарактэрныя для турэцкай мовы сынтаксычныя канструкцыі: *var mı onda beygir,; yoktur yamur; yok mü adam ruşça bilen*) дазваляюць выказаць меркаванне, што сааўтар або інфармант укладальніка размоўніка быў носьбітам аднаго з балканскіх дыялектаў турэцкае мовы з прыблізнай лякалізацыяй на ўсходзе цяперашняй Балгарыі (Kowalski; Németh). Гэтае меркаванне ўскосна пацвярджаецца і сустрэканай у тэксце тапанімікай

Тэкст на румынскай (у тэрмінах размоўніка — малдаўскай) мове вылучаецца фанэтычнымі і граматычнымі недакладнасцямі й, відаць, заісваўся на слых ад чалавека, для якога румынская мова ня родная. Ім мог быць, напрыклад, турэцкі інфармант, які ўдзельнічаў у складанні турэцка-беларускай часткі размоўніка.

Нягледзячы на некаторыя недакладнасці ў перадачы лескычных і граматычных значэнняў, укладальнік Турэцка-беларускага размоўніка 1836 году даволі паспяхова справіўся з сваёй задачай, і размоўнік уяўляе сабою даволі каштоўны на той час дапаможнік для чалавека, якога жыцьцёвыя абставіны змушалі да падарожжа ў Турцыю.

Графіка-правапісныя асаблівасці

З гледзішча графіка-правапіснай сыстэмы Турэцка-беларускі размоўнік 1836 году у цэлым не адрозніваецца ад іншых беларускіх помнікаў арабскае графікі тае пары. Правапісныя прынцыпы вытрыманыя даволі паслядоўна, за выключэннем некаторых літараў не назіраецца істотных ваганьняў або варыянтнасці ў перадачы паасобных гукаў.

Абзначэнне зычных гукаў.

Палятальныя/непалятальныя зычныя паслядоўная перадаюцца парамі выразна супрацьпастаўленых графэмаў:

$t i \zeta'$ — $\text{ط} i \zeta'$; $d i d z'$ — $\text{د} i \zeta'$; $k i k'$ — $\text{ك} i \zeta'$; $s i s'$ — $\text{س} i \zeta'$ — $\text{ظ} / \text{ض} i \zeta'$. Адхіленьні ад гэтага прынцыпу вельмі рэдкія: *члоуек* 8a2, *привет* ба4, *злотих* 9a2, *злото* 13б3, *писталет* 14б1, *дзевчата* 16a3, *тут* 19б1. У расейскіх словах t' і d' абазначаюцца літарамі ت і د : *покажите* 2a, *господин* 2a1.

s' у абсалютнай бальшыні выпадкаў перадаецца праз ث ; выступае 12 разоў у ідэнтычнай пазыцыі — у складзе зваротнай часьціцы *-це* (5a2, ба3, баб, ба4, ба7, бб5, 9аб, 10б4, 11б1, 13a1, 13a1, 14б3). Літара س у помніку не засьведчаная.

Найбольш ваганьняў сустракаецца ў перадачы гуку з, колькасьць выпадкаў ужываньня $\text{ظ} / \text{ض}$ разьмяркоўваецца амаль пароўну, прычым ض часцей выступае ў пазыцыі перад галоснымі гукамі, ظ — перад зычнымі.

Літары چ і ج абазначаюць таксама й непалятальныя ζ і $d z$ (апошнія ў палянізмах).

Даволі часта на пісьме перадаецца аглушэньне звонкіх зычных на канцы слова: *йец* 1б, 9а, 13а; *нош* 11б.

Часта, пад уплывам графічных і фанэтычных асаблівасьцяў турэцкае мовы ў беларускім тэксьце назіраюцца ваганьні ў перадачы гукаў *б/п* і *ч/дж* (Ант., 217, 241): *бост* 3а, *бўсци* 3а, *джаго* 18а.

Асаблівасьцю разглядаюцца рукапісу зьяўляецца даволі частае ужываньне для абазначэньня гуку ж літары ج побач з ج . Можна нават сьцьвярджаць што ў выпадках ужываньня ج апошнія часта вельмі цяжка адрозніць ад ج , асабліва ў канцавой пазыцыі. Наяўнасьць гэтай не засьведчанай А.Антановічам літары ў беларускіх тэкстах арабскае графікі адзначаюць у сваіх публікацыях іншыя дасьледнікі (Nadson, Meredith-Owens; Drozd).

Сярод асаблівасцяў абзначэння галосных гукаў можна адзначыць вельмі частае ўжываньне для гуку *a* замест аліфа з фатхой вэртыкальнае фатхі (гэты спосаб абсалютна пераважае ў спалучэнні з літарамі *د, ر, و*), а таксама вэртыкальнае кясры пад канцавым *ی*.

Трансьлітарацыя беларускага тэксту была праведзеная паводле прынцыпаў, распрацаваных А.Антановічам у ягонай манаграфіі «Белорусские тексты, писанные арабским шрифтом, и их графико-орфографическая система» (Ант., 192-194).

Улічваючы дыялектны характар турэцкага тэксту, пры трансьлітарацыі было вырашана максымальна захаваць усе ягоныя фанэтычныя асаблівасці, пазьбягаючы мадэрнізацыі і уніфармізацыі. Трэба зазначыць, што ў тэксьце назіраецца нямала адхіленьняў ад стандартнага турэцкага правапісу, асабліва гэта датычыць правапісу зычных — у тэксьце вельмі часта парушаецца прынцып залежнасці выбару літараў для абзначэння зычных гукаў ад нёбнага сынгарманізму ў межах аднаго слова. Альтэрнатыўныя пары літараў *ط і ت, ص і س, ق і ك, ض і ز* ужываюцца адвольна й непаслядоўна як у словах з галоснымі пярэдняга, гэтак і задняга раду. Таму пры трансьлітарацыі кожная з гэтых параў перадавалася адзіным знакам: *t, s, k, z*.

Нёбны сынгарманізм, не перададзены ў тэксьце дзеля непаслядоўнасці ўжывання зычных літараў, адноўлены паводле нормаў стандартнай турэцкай літаратурнай мовы.

Спосабы перадачы ў трансьлітарацыі паасобных гукаў паказаныя ў табліцы на с. 10-11.

Да трансьлітарацыі румынскага тэксту былі ўжытыя тыя самыя прынцыпы, што й для беларускага.

трансл. тур.	трансл. бел.	гукавае зна- чэнне (бел.)	ізаляваная	канцовая	сярэдня	пачатная
-	-	'			ʼ	ʼ
b	б	б, б'	·c	·c	·c	·c
p	п	п, п'	·c	·c	·c	·c
t	т	т'	·c	·c	·c	·c
s	с	с'	·c	·c	·c	·c
c	дж	дж	·c	·c	·c	·c
ç	ч	ч	·c	·c	·c	·c
h	х	х, х'	·c	·c	·c	·c
h	—	—	·c	·c	·c	·c
d	д	д, д'			·c	·c
z	—	—			·c	·c
j	ж	ж			·c	·c
—	дз	дз, дз'			·c	·c
r	р	р			·c	·c
z	з	з'			·c	·c
j	ж	ж			·c	·c
s	с	с'	·c	·c	·c	·c
š	ш	ш	·c	·c	·c	·c
—	—	—	·c	·c	·c	·c
s	с	с	·c	·c	·c	·c
z	з	з	·c	·c	·c	·c
—	ц	ц, ц'	·c	·c	·c	·c
t	т	т	·c	·c	·c	·c

z	ز	з	ظ	ظ	ظ	ظ
‘	‘	‘	ع	ع	ش	ج
g	غ	г, г’	غ	غ	غ	غ
f	ف	ф, ф’	ف	ف	ف	ف
k	ك	к	ق	ق	ق	ق
k	ك	к’	ك	ك	ك	ك
ñ	—	—	ك	ك	ك	ك
l	ل	л, л’	ل	ل	ل	ل
m	م	м, м’	م	م	م	م
n	ن	н, н’	ن	ن	ن	ن
h	ه	г, г’	ه	ه	ه	ه
v	و	в, в’, ѵ			و	و
y	ي	й	ي	ي	ي	ي

a/e	ا	а				اَ
a/e	ا	э, а				اِ
i/i	ي	і, ы				يِ
i/i	ي	і, ы				يَ
o/ö	و	о				وِ
u/ü	و	у				وِ
u/ü	و	у				وَ

Вэртыкальная фатха й вэртыкальная кясра перадаюцца вэртыкальнымі рысамі адпаведна над і пад літарай: \dot{a} , \ddot{a} . ‘Айн (ع) далучае да сябе галосныя падобна літарам для зычных гукаў: علي ‘или. Аліф з мадой (ا) перадаецца як \dot{a} , зычныя з шадой пазначаюцца хвалькамі над літарай: \dot{m} , \dot{n} , \dot{t} , \dot{c} .

КРЫНЦЫ Ё БІБЛІАГРАФІЯ

- Ант. — Антонович А. Белорусские тексты, писанные арабским письмом, и их графико-орфографическая система. Вильнюс, 1968.
- Булыка — Булыка А. Лексічныя запазычанні ў беларускай мове XIV-XVIII стст. Менск, 1980.
- ГСБМ — Гістарычны слоўнік беларускай мовы. Вып. 1—. Менск, 1982.
- ДАБМ — Дыялекталагічны атлас беларускай мовы. Менск, 1963.
- Запісы — Запісы Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва. Кн.1—. Нью-Ёрк—Мюнхэн—Нью-Ёрк, 1952—.
- Кононов — Кононов А. История изучения тюркских языков в России. Ленинград, 1982.
- ЛА — Лексічны атлас беларускіх народных гаворак. Т.1—. Менск, 1993—.
- Нас. — Носович И. Словарь бѣлорусскаго нарѣчія. Санкт-Петербургъ, 1870.
- СПЗБ — Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча. Т.1-5. Менск, 1979-1986.
- Станкевіч — Станкевіч Я. Беларуска-расійскі слоўнік. Нью-Ёрк, 1989.
- Bozkurt — Bozkurt F. Türklerin Dili. Istanbul, 1992.
- Drozd — Drozd A. Chamaif Sobolewskiego // Rocznik Tatarów polskich. Gdańsk, 1993. S.49-62.
- Herbarz — Stupnicki H. Herbarz Polski. Т.1-3. Lwów, 1855-1862.
- Kowalski — Kowalski T. Les Turcs et la langue turque de la Bulgarie du Nord-Est. Cracovie, 1933.
- Nadson, Meredith-Owens — Nadson A., Meredith-Owens G.M. The Byelorussian Tartars and their writings // The Journal of Byelorussian Studies. Vol.II, No.2, Year VI. London, 1970. P.141-176.
- Németh — Németh J. Zur Einteilung der türkischen Mundarten Bulgariens. Sofia, 1956.
- RT — Rocznik Tatarski. Т.1-3. Wilno-Zamość-Warszawa, 1932-1938.
- TS — Türkçe Sözlük. Т.1-2. Ankara, 1988.
- Zajaczkowski — Zajaczkowski A. Pierwsza próba opracowania języka tureckiego w literaturze staropolskiej. Warszawa, 1938.

[1a]

bismillahi rahmani rahimi

[1б]^a

1	• sildim	обтар ^б
	• makas	ножице ^в
	• pañçar	бўрак
	• ben	йа
	• ince	тонко
	• sen	тй
	• al	везми
	• ver	дай
2	• dur	стой
	• duruyur	стайиц
	• çabuk	прендко ^г
	• yemek ^д	бўдзем ^д
	• var mı vardır	чи йест
	• var	йест
	• amma	але
3	• naslı	какой ^е
	• sesi	голас
	• ol zaman	тагдй
	• başında	на галаве
	• yokdur	немаш
	• dur	стой
4	• naslı	йак
	• pek	моцно
	• onları	йих
	• ol kadar	такй
	• çok	много
	• daha yacak ^ж	йешче бўдзе ^ж
5	• yayaş yayaş	паволи паволи

^a Старонка 1б напісана рукою 2-га пісара (гл. с.6) і зьмяшчае паасобныя словы, выбраныя з асноўнага корпусу размоўніка ^б = пол. *obtarł* ^в = пол. *pożuse* ^г = пол. *prędko* ^д Памылкова абсечаная фраза з 11a²: *yemek [yelim]* 'ежу [давай будзем есьці]' — *будзем [йе́сьци]* ^е = рас. ^ж З 10б¹: *daha yacak* 'яшчэ будзе йсьці дождж'

	• odır budur	тойо гето
	• lazım	треба
	• ne lazım	нашто
	• ahça	гроши
	• allah smarladık	бивай здаров
6	• safa keldi hoş keldi	йец здаров
	• allah selametler	шчаєлива дарога
	• büyük	велики
	• küçük	мали
	• olmaya ^a	треба ^a
7	• çabuk çabuk	прендзей прендзей ^b
	• üzerinde	наверх ^y
	• unuttum	запомнав ^b
	• kerek dilerse ^r	кали хочеш ^r
8	• olmaz	нелза ^d
	• küç	трудно
	• 'aklım kayattı	розум згубив
	• uldu	стало
	• dürlü dürlü şey satarlar	веле речей предайуц
	• kerek	тогда ^e
	• bildim	знайу
	• bilmedim	не знайу
	• olmadı	не стало
	• layık	приличний, способний, значительний ^ж

[2a]

1	• efendim bana kösterseniz fabrika tophane urda var yahya	господин покажите мне фабрику топхан ⁱ там йест йахйа ^к
2	• efendi risimci bu 'atları süzi ulsa	господин художник т ^y имона слово будет

^a Памылкова абсечаная фраза з 76⁷: [lazım satın] olmaya дасл. 'трэба куплю ўзяць' — треба [кунці] ^b = пол. *prędzęj* ^v тур. 1 sg.; *zapomnaw* < пол. *zapomniał[em]* ^r тур. 3 sg. ^d = рас. ^e = рас. ^ж = рас. ^з Старонка 2a напісаная рукою 3-га пісара (гл. с.6) ⁱ < тур. *tophane* 'арсенал, артылерыйскі завод' ^к Уласнае імя

3	• qa 'duna ^a	сиденийе
	• qu 'ūdun ^b	сиденийе
	• qa 'ada ^b	сидеџ
	• agzi	рот
	• burunu	нос
	• yüzünü	лицо, твар
4	• teni	стан
	• tugrı ^r	
	• yaprağı	лист
	• kü[be]ki ^d	пўп
	• kübeg	пўп
	• yelim ^e	йеџце
	• ta'am	потравў
5	• buyurum	проша ^ж
	• buyur ^з	чег ^з
	• ne var ne yok yeniden	што чўвац новаго
	• varmadi	не бйл
6	• vardı	бйл
	• var mı	чи йеџ
	• yok	нет
	• nederler	начто
	• dur	стой
	• bunda	тўт
	• yayaş	паволи
7	• hemen ⁱ	нелза ⁱ
	• daha	йеџче
	• büyük	великїџ
	• küçük	малїџ
	• sofr	стол
	• duruyur	стайиц
8	• dürlü	род сорџ 'или гатўнек

^{a-b} Тры арабскія словы ^r Няяснае слова, пакінутае ўкладальнікам безь перакладу. Магчыма =тур. *dođru* ^d Памылкова напісанае слова, выпраўленае побач ^e тур. 1 pl. imperat.: 'давай паямо' ^ж =пол. *proszę* ^з Ветлівае перапытаньне, 'калі ласка? чого жадаеце?'. Гл. тс. ба^з, ба⁷ ⁱ =рас.; тур. *hemen* 'зараз жа, адразу; амаль што'. Пераклад памылковы, магчыма пазычаны з 106^b

[26]

1	• ben bunu satarım kim isterse satın alın	йа гето прада́йу хто хоче кўпиц собе
	• istemem	ни хачу́
2	• daha kendi gezerim ^a	йешче сам йездзица
	• kendi kullarının	сам бўду заживац
3	• ne kadar pahası	йак йано дора́го
	• kaç gruş ^b	колко левав ^b
4	• satar mısın bunu bu şey	прада́йеш тї гетуйу реч
	• nerede satarlar	гдзе прада́йуц
5	• davranma ateş yokarım ^a	
	• bir damla ^r	

[3a]

1	• bir anadan biz kardeşim	я́дной маткі мї браце ^d
	• ben büyük	йа старши
2	• naslı senin ismi	йак твайо име
	• benim ismi	майо име
	• ya bunun ismi	йак йаго име
3	• ben bugün uruç tutayım	йа саго́на бост ^e трима́йу
4	• kaç kün bayrama	за мно́го дзон байра́м ^ж
	• bir hafta	я́дзин тидзен
5	• kaçdur	сколко
	• su	вода́
	• ol kadar	тако́й ^з
6	• mezata ver	бўсци́ на лицита́цийу ^к
	• olmadı	не хва́тило ^з

^a тур. 'яшчэ сам ездзиць буду' ^b груш (< лац. grossus; тс. куруш або пїястар), грашовая адзінка Асманскай імперыі, срэбная манэта, уведзеная султанам Сюлейманам II у 1687 г. У Рэчы Паспалітай традыцыйна называўся левам ^b тур. 'ня рухайся, буду страляць' ^г тур. 'адна кропля' Напісана рукою 3-га пісара ^d браце — voc. sg. ^e [п-] ^ж < тур. bayram 'святая'; магчыма, курбан-байрам ^{з-з} 5-ты радок і другое слова 6-га напісаных рукою 3-га пісара ^і [п-] ^к < пол. licytacja

[36]

• a ^{ben}	йа
• sen	тй
•	он ^a

[5a]

1	• bari hudadan ^b • kerek dilerse türk dili ükrenmeye ürotmeye	од бога жедайу ^b кали хочеш түрецаго йезика розумец
2	• bilmeli bu süzleri • bu 'atları • her şeye	научице знаци гетийе слова гетийе имона
3	• nederler • kerek dilerse • bilmeli • şitmeli • dinnemeli ^r	нашто нашто кали хочеш розумец слухац
4	• kulak utut dinne hem işit müsülman dili islam dini	послушнемү ^r ухо тримай прислухай йешче и чуй мүсүлмански
5	• layıkdur hem farz erlere hem 'avretleri	йазик исламскей верй належй фарз ^a мушчине
6	hem çuçakları • size ve bize • lazım • minasib	йешче и кобетам йешче и дзецем вам и нам треба
7	• allah te'ala yardım ayleye • hem bu dünyada • hem ahiretde	належй ^e боже допомажй йешче на гетим свеце йешче и на тамтим свеце

а-а Текст на старонцы 36 напісаны рукою 3-га пісара ^b тур. 'ад Творцы Ўсявышняга' ^в=пол. *wszystko* ^г тур. *necessitativus*: 'трэба, неабходна слухаць'
^д < тур. *farz* (< ар.) 'належаыя ўчынкі й паводзіны як рэлігійны абавязак мусульманіна' ^е=пол. *należy*

1	<ul style="list-style-type: none"> • lazımdur bilmeli • bu mübarek^a dili • bu süzleri 	<p>потреба знаци гети виншўйў^a йензик^b гетийе слова</p>
2	<ul style="list-style-type: none"> • kerek namazda • ve kerek kabirde • ve kerek du‘ada • her yerde 	<p>хоц ў намазе^в хоц ў магиле хоц ў дў‘аи^г на каждим мейсцў</p>
3	<ul style="list-style-type: none"> • iski iski • evveli allah • kök yarattı • meleke yarattı 	<p>од давнейшаго часў^д берши^д бог небо ўтворил небо^е ўтворил</p>
4	<ul style="list-style-type: none"> • yıldız • ay • küneş • suñra yer adam peygamber yarattı 	<p>зорй меґец слонце потим з ́земи^ж адам пророка ўтворил</p>
5	<ul style="list-style-type: none"> • bir adam • başı • ‘ahzı • tuhum • dudakları • dişleri • dil 	<p>йеден чловек^з галава рот наґено гўбй зўбй йезик</p>
6	<ul style="list-style-type: none"> • küzleri • percem • kaşları • kirpekleri • can • yürek 	<p>очи влоси^и брова вейалки^к дўша серцо</p>
7	<ul style="list-style-type: none"> • ciker^л • şkenbe^м • barsakları 	<p>вантробй^л плахи (?)^м ќишќи</p>

^a тур. *mübarek* (< ар.) ‘блаславёны’ ^б = пол. *język* ^в < тур. *namaz* (< фарс.) ‘малітва ў ісламе’ ^г < тур. *dua* (< ар.) ‘малітва, зварот з просьбай да Бога’ ^д [п-]
^е тур. *melek* ‘анёл’ ^ж = пол. *z ziemi* ^з = пол. *jeden człowiek* ^и = пол. *włosy*
^к *веялќи* ‘вейќи’ (СПЗБ, 1, 305) ^л тур. ‘печань; лёгќия’ ^м ст. бел. *фляки*
‘трыбухі, рубцы’ 1578 (Булыка, 117); форма *пляќи* не засьведчана

• elleri	ру́ки
• parmakları	палци

[6a]

1	• turnakları	ногци
	• ayakları	ногй
	• tapokları	косткѣ ^а
	• dizleri	калени
	• kübeg	буп ^б
	• zekeri	шлўнек ^в
2	• sa‘a	зд́аров
	• hasta	хорй ^г
	• üldü	ўмар ^д
	• ecel keldi	смерц пришле ^е
	• kitdi	пашов
	• keldi	пришов
3	• kaldı	заставсе
	• vardı	бив
	• varmadı	не бив
	• var mı	чи йест
	• yok	немаш
	• buyur	прош́а ^ж
4	• asselam ‘eleyküm	привет
	• nicesi keyfe ne imi	йак се ти маш ^з
	• şükür elhamdü lillahi	хва́ла богў
5	• ne var ne yok yeni	што чўвац новеґо ^і
	• sa	зд́аров
	• hasta	хорй ^к
	• ecel keldi	смерц пришла
6	• kitdi	пашов
	• keldi	пришов
	• kaldı	заставсе

^а ‘косткі на назе, шчыкалаткі’ ^б [п-] ^в тур. *zeker* ‘membrum virile’. У гэтым значэньні *шлунек* выступае і ў кітабе Казанскага Ўнівэрсытэту (76a⁷) (Запісы, 21, 110); у іншых гаворках значэньне не зафіксавана. Магчыма, кантамінацыя словаў *шлункі*, *шлуньне* ‘вантробы’ і пол. *członek* ^г=пол. *chory* ^д=пол. *umarł*
^е Пра -e замест -a: Ант. 285 ^ж [-a], недакладнае напісаньне ^з=пол. *jak się ty masz*; пар. 6a⁷ ^і=пол. *nowego* ^к=пол. *chory*

	• vardı	бив
	• varmadı	не бив
	• varmı	чи йест
7	• yokdur	немаш
	• buyur ^a	чаго ^a
	• asselam 'eleyküm	витане
	• nicesi keyfe ne imi	йак се ти майеш

[66]

1	• şükür elhamdü lillahi	хв́ала богу́
	• ne var ne yok yeniden	што чу́вац нове́го ^б
	• sen nicesi keyfe ne imi ^в	
2	• elhamdü lillahi	хв́ала богу́
	• nereden kelüb	сконт идзеш ^г
	• stanbuldan keldim ^д	станбу́лу пришов ^д
3	• şurçu 'a kiderim	до рушчүку ^е пайдү
	• pazara kiderim	на таргависко пайдү
	• itmek alırım ^ж	хлеба уза́ц ^ж
4	• et	менса ^з
	• işi var	дзело йест
	• kaç para harçattı	веле парі експенсовал ^к
	• yikir[mi] beş	два́цац пац
5	• rubası kaydım ^л	одзено уложиц ^л
	• koşandım ^м	подпасацсе ^м
	• eylenmem ^н	зачекай ^н
6	• beraber kiderim	ра́зем пойде ^о
	• bir sa 'at	йедней годзини ^п

[7a]

1	• ev yabmaya	дом робиц
---	--------------	-----------

^a гл. 2a⁵ ^б =пол. *nowego* ^в Фраза пакінутая безь перакладу. Гл. 6a⁴, 6a⁷
^г =пол. *skąd idziesz* ^д тур. 1 sg; *станбу́лу* < з *станбу́лу* ^е Рушчук (тур. *Ruş-çuk*), турэкі назоў балгарскага гораду Русэ ^ж тур. 'хлеба вазьму' ^з =пол. *mięsa* ^и Пара (тур. *para* < фарс.), у XVII-XX стст. срэбная, ад 1844 медная манэта (40 пара = 1 груш) ^к =пол. *ekspensować* 'выдаткаваць' ^л тур. 1 sg praet. ^м тур. 1 sg praet. ^н тур. 'я доўга не затрымаюся' ^о =пол. *razem pójdę* ^п =пол. *jednej godziny*

	• pençeri	окна
	• kapı	дзвері
	• soba	пец ^а
	• ev tavanı	сталава ^{ано} ^б
2	• hazır oldu	гато́во стало
	• satacaým	пред ^а м
	• kiderim gayri memlekette	пайд ^у до иншаго мемлеке ^{ту} ^а
3	• tarla sürmeye	ора ^ц
	• tepeye komalı ^r	ўкоп ^и ^r
	• eve kidermeli	додому спра ^{ва} дзиц
	• kaç araba	веле ф ^{ур} ^д
4	• harçattım	зе ^к спенсевале ^е
	• satın	к ^у пиц
	• ahça	грошей
	• as	мало
	• mapeticay ^ж	
	• ödünç alırım	пазидж ^у ^з
5	• ot biçmeye	ко ^{си} ц
	• urak biçmeye	жа ^ц
	• dövme ^{li}	би ^ц ⁱ
	• deyerмене çekmeli ^к	до млина ^к
6	• un ütmeye	на м ^у ку мало ^ц
	• itmek bişür	хлеб печи
	• daha kazanayam	йешче заробе ^л
	• işi kalmadı	роботи не стало

[76]

1	• düvşürme ^{ye} ^m	сено гра ^п це ^m
	• kuru mı	ци с ^у хо
	• ç ⁱ ^m	мокро ^m

^а = пол. *piec* ^б *сталяваньне* 'столь' (СПЗБ. 4, 568; ДАБМ, №228) ^в тур. *memleket* (< ар.) 'країна, край; акруга, раён' ^г тур. 'наверсе пакласьці'; беларускі адпаведнік няясны ^д ст. бел. *фура* 'вялікі воз' 1578 (Булыка, 120) ^е гл. 66⁴; [-о-] недакладнае напісаньне (прапушчаны ^з) ^ж Слова няяснае, пакінутае ўкладальнікам безь перакладу ^з [-ч-] ^и тур. *necessitativus*: 'трэба біць, таўчы, малоць' ^к тур. 'да млына трэба завезьці' ^л = пол. *zarobię* ^м тур. 'збіраць'; [-и] магчыма, памылка (фатха замест ясыры) ^н тур. 'раса'; *мокро* — кантэкстуальны эквівалент

	• beygir ver	кону дай
2	• koş arabaya beygiri	у вас запрагай кона
	• çok eylendi	веле забавил
	• olmaz	неможно
	• küç	трудно
3	• 'aklım kayattı	розум апотерала
4	• öküz	вол
	• inek	крова ^б
	• buza	целе ^в
	• beygir	кон
	• at taşaklı ^д	окерг з йайкаמיד ^д
	• manda öküz	буйвол
5	• sütlü inek	млечне крова ^е
	• fena beygir	благ кон
	• kart ayakları	старй ногй
	• satarım	предам
	• panayır	кермаш
6	• hevesim var mal satın	мам охота ^ж кўпиц
	olmaya	йекего ^з товару
	• sevdim	лубе ^і
	• sevmedim	не лубе ^к
7	• vardım	билем ^л
	• varmadım	не билем ^м
	• lazım satın olmaya	треба кўпиц

[8a]

1	• pazar	таргависко
	• alış veriş ^н	гандал вєсци ^н
	• bezirgan	кўпец
	• lazım ketürmeye ^о	треба на кермаш ^о
2	• adam çok	веле лўдзей
	• adamça kezer	йак человек ходзиц

а-а Слова даписана рукою 3-га писара ^б =пол. *krowa* ^в =пол. *cielę* ^г =пол. *ogier*; [-г-] ^д тур. 'непакладаны конь'; прыклад даслоўнага перакладу ^е =пол. *mleczna krowa* ^ж =пол. *mat ochotę*; пра -а на месцы -ę: Ант., 344 ^з =пол. *jakiego* ^і =пол. *lubie* ^к =пол. *nie lubię* ^л =пол. *byłem* ^м =пол. *nie byłem* ^н тур. 'гандаль' ^о тур. 'трэба вєсци'

	• bildim	знам ^а
	• bilmedim	не знам ^б
	• uldu	стало
3	• olmadı	не стало
	• dürlü dürlü şey satarlar	веле речай предайо ^в
	• ejderhar	змейеватї ^г
	• yoluylan	дарога
4	• orma kideceyim	до ласу ^д пойеду
	• odun kes	дрова рубай
	• varmam	не бенде ^е
	• işi var ж	инша дзело ^ж
	• kidmem	не пуйде ^з
5	• bir yere	ни на йедно мейсцо
	• bir kaç kün suñra	после килка ^і дней потему
	• evde iş var	удома работа йест
6	• boşlu işleri	та пружна ^к работа
	• odun keseyim	дрова ронбац ^л
	• kestim	ронбал ^м
	• hazır	готовийе
	• başka yere	за иншим
7	• kideceyim	пойеду
	• keyfi ^н	маруда ^н
	• beygir yokdur	кона немаш
	• pek savukdur	барздо зимно ^о

[86]

1	• kim biliyor olacak	хто кедї бендзе ^п
	• daha umudum var ^р	йешче на мислах йест ^р
	• kiderim	пуйде ^с
2	• meyva ası	фруктове древо

^а = пол. *znam* ^б = пол. *nie znam* ^в Пра -о на месцы -q; Ант., 340 ^г тур. 'дракон'; бел. адпаведнік нясны ^д = пол. *do lasu* ^е = пол. *nie będe* ^ж тур. 'справа ёсьць'
^з = пол. *nie pójde* ^и = пол. *kilka* ^к = пол. *próżna* ^л = пол. *rąbać* ^м = пол. *rąbał[em]*
^н тур. *keyif* 'самапачуванье; добры настрой; асалода; жаданье, прыхамаць'; беларускі адпаведнік нясны ^о = пол. *zimno* ^п = пол. *kiedy będzie*
^р тур. 'яшчэ маё спадзяванье ёсьць = яшчэ я спадзяюся' ^с = пол. *pójde*

	• çıkarmaya	добиваца ^а
	• diktim elma 'armut	посадзил ѝаблонки грушки
3	• meyva acı	древо фруктове
	• izin yokdur	позволена не мам ^б
4	• babam salvarmayır	оцет не пушча ^в
	• istimem bu işleri	нехца тей работи ^г
	• vazkeştim bu şeyleri	ѝа остонпил тей работи ^д
5	• sa tarafına	права страна ^е
	• sol tarafa	лева страна ^е
6	• evde mi senin evsahabi	удома твой гаспадар
	• evdedir	удома
	• ne lazım	нашто
	• var mı onda beygir	чи ѝест кон
7	• vardır	ѝест
	• ben yola kitmeye	ѝа в дарогу ѝехац
	• uzak mı	чи далеко
	• yakındır	блиско

[9a]

1	• pek uzak diyelildür	ни далеко
	• ahşama keliris	до ахшаму ^ж приѝедзем
	• peki	добре
	• ne verersinisi ^з	што даси ^з
2	• niy istersen	што хочеш
	• bir altmışlık ^и verirsin kiderim	шещ злотихи ^и кали даси пойеду
	• peki	добре
3	• koş beykiri arabaya	в вос кана запрагаѝ
	• eylen azacak	зачекаѝ трохо
	• ben keyderim evine	ѝа пайдү дадому
4	• şeyleri alırım	речи заберу ^и
	• keldin mi ^к	чи пришов ^к
	• hazır mı	чи гатов

^а 'здабываць' ^б =пол. *pozwolenia nie mam* ^в =пол. *ojciec nie puszcza* ^г =пол. *nie chce tej roboty* ^д =пол. *odstąpił[em] tej roboty* ^е =пол. *strona* ^ж < тур. *ahşam* 'в'ячэрняя малітва' ^з тур. 2 pl ^и тур. *altmışlık* '60 пара' ^к тур. 2 sg

	• hazır	готов
	• utur arabaya	садай на вўс ^а
5	• yola kit	на дарогу йец
	• çabuk kit	прендко ^б йец
	• kov beygiri	паганай кана
	• dur	стой
	• ben inerim arabadan	йа злезў з воза
6	• sualederim	запитайўсе
	• iyi yol	чи добре дарога
	• sorsana	спитай
	• hayda kit	йец
	• o semte kit	в гетуўу старану
7	• yayaş yayaş şimdi kit	паволи паволи ципер
		йец
	• yakındır	блиско
	• kürünüyur ^в	вже тойо мейсцо видац ^в
	• bu mı yeri odır	ци гето тойо мейсцо

[96]

1	• odır budur	тойо гето
	• bu eve kelf ^г	под гети дом ^г
	• çak buraya avluya	на гети двор
	• dur bunda	стой ге ^г а ^д
2	• lazım inmeye	треба злесци
	• veryim bâna ahça	дайце мне гроши
	• al canım	вазми дўша ^е
	• hayda kit	йец сабе назад
3	• evine kit	дадому йец
	• allaha smarladık	бувай здаров
	• safa keldi hoş keldi	йец здаров
4	• allah selametler	шчеслива дарога
	• salaçaklarlan	здаров сабе йец
5	• şimdi başka dürlü	терас ^ж инша гатўнек
	sülemesi vardur	мова йест

^а =пол. *wóz* ^б =пол. *prędko* ^в тур. 'відно' ^г тур. 'пад гэты дом едзь' ^д гэтта 'вось тут' (Станкевіч, 208) ^е тур 'душа мая; даражэнькі' (афэктыўны зварот)
^ж =пол. *teras*

6	<ul style="list-style-type: none"> • ayı • kurt • tilki • tavşan • canavarları 	медзвец вилк ^а лис зайонц ^б звірї
7	<ul style="list-style-type: none"> • orman kuşlar • yaban kuşlar • ufak kuşlar 	леснийе пташкі дзіке ^в пташкі мале ^г пташкі

[10a]

1	<ul style="list-style-type: none"> • yaban ürdek • yaban tavuk • yaban kurka • kaz 	дзика качка дзика кўра ^а дзика индичка гүс
2	<ul style="list-style-type: none"> • dişi • buldum • tepeledim • yavru • yavrular deri tuttum 	самица нашов ^д пабив дзеци дзецей живих полапал
3	<ul style="list-style-type: none"> • incidmedim • 'atmaca kuş* • kara kuş^з • karga 	не загабал ^е велкі птах ^ж чарнї птах ^з врона ^і
4	<ul style="list-style-type: none"> • hacacık • yarı beyas yarı siyah bu da karga^л • ürdek • keverçin 	йескулка ^к то йест срога ^л качка голўб
5	<ul style="list-style-type: none"> • sinek • büçek • yılın 	мўха кўзака ^м вўж

^а =пол. *wilk* ^б =пол. *zajac* ^в =пол. *dzikie* ^г =пол. *male* ^д Дзеясловы ў радкох 2-3 — у 1 sg ^е =пол. *nie zagabal[em]* 'не зачапїў, не пакрыўдзїў' ^ж тур. 'ястраб, малы шуляк' (даслоўна 'ястраб птушка') ^з тур. 'назоў чорных птушак з пароды арлоў' (TS, 793) ^і =пол. *wrona* ^к =пол. *jaskółka* ^л =пол. *sroka, sraga*; тур. 'палова белая, палова чорная — гэткая варона'; беларускі адпаведнік "падсумоўвае" турэцкае тлумачэньне або адказвае на яго як на пытаньне, між тым *saroka* па-турэцку будзе *saksağan* ^м кузака 'кузурка' (СПЗБ. 2, 558; ЛА №365)

	• kurt	робак ^а
	• kezeyir	ходзі ^б
	• çekerdek	коники
6	• mahluk çokdur ^в	летаіе веле створене ^в
	• küçük orman	малі лес
	• çuha	сўкно
	• alaca ^г	материйа ^г
	• bez	плўтно ^д
7	• benbeyas beyas bez	барздо бело плўтно
	• kaba bez	просте плўтне
	• ince bez	ценке плўтно
	• külmek	кашула
8	• don	гаці ^е
	• dektim	пашив
	• dikmedim	не шив
	• yabım	робил
	• yabmadım	не робил
	• olmadı	не стало

[106]

1	• naslı büyük şemşek	йакайа великайа маланка
	• bistun ^ж aydınlık gündüz gibi	всўди стало вїдно йак в дзен
2	• ol zaman onları kördüm	тагдї йих обачив йак йанї
	kiderken ol zaman yetiştim	ишли тагдї дагнав
3	• naslı pek kök kürleyer	йак моцно гримиц
	• büyük sesi	велики голас
	• naslı	йак
4	• kök kürletti	загримело
	• ol zaman ben korktum	тагдї йа сбалохавсе ^з
	• kök kürleyer	гримиц
5	• kürletti kök	гримело
	• ol kadar yamur	таки дошч
	• yağmış	ишов

^а = пол. *robak* ^б = пол. *chodzi* ^в Слову *letaіe* ў турэцкім тэксьце няма адпаведніка ^г тур. 'шаўковая тканіна ў каляровыя пасачкі' ^д = пол. *plótno* ^е ст. бел. *гаці* (< пол.) 'порткі' ^ж Слова няяснае ^з [-п]

6	• hemen ^a yolda su oldu çok keçmeye imkanı yok	неможна ^a на дáрозе вади стало много не прайехац прайци неможно
7	• bastı yamur • daha yağак ^б • amma büyük • su çok	залив дошч йешче будзе ^б ãле великí вади много

[11a]

1	• sofrа • duruyur • kursana sofrа ^a • utur sofraya	стол стайиц пастав стол ^a сада́й за стол
2	• yemek yelim • etmek ver • kaşık ver • yoktur kaşık • bulsana	бўдзем йеџци хлеба да́й лошкў да́й немаш лошкí шўкай
3	• araçaim • vardır • var • yokdur	бўдў шўкац чи йеџт йеџт немаш
4	• çorba-ver • şimdi veriyim • hazırdır • çabuk yesana	крупник да́й зараз да́м гато̀во прендзей ^г йеш
5	• tamam ettim mi • tamam ettim • şükür barinin keremine ^д • allaha şükür	ци падйев падйев хв́ала богу бог да́в йедзено ^д хв́ала богу
6	• hayda kitin işine • beri kel • hayda kitsin	йдзй до ра́боти е́хадзи сўда ^е й́дзи сабе
7	• skemle	зедел ^ж

^a тур. *hemen* 'зараз жа'; гл. 2a⁷ ^б Гл. 16⁴ ^в тур. 'накрый на стол' ^г =пол. *przy-
dziej* ^д тур. 'дзякуй шчодрасьці Творцы' ^е Записана рукою 3-га пісара ^ж ст.бел.
зэдаць 'услон, лава' 1583 (СПЗБ. 2, 333; Булька, 101)

	• duruyur	стайиц
	• yatıyır	лежиц
	• kaldır	падними
	• bana ketür	мне принеси
	• ver eline	дай мне в руки
8	• ben ketüreyim sana ahırdır	яа панасу' табе цашко
	• sizleri ahırdır	вам цашко
	• bana ver	дайце мне
	• ben kuvvetliyim	яа душши
9	• alsana	везми

[116]

1	• çömlек	гарнек ^а
	• duruyur	стайиц
	• kırılmış	разбивсе
	• düştü	впав
	• daha kırılmadı	йешче не резбивсе
2	• teste	збан
	• sen ne ketürüyur	што ти не деш
	• bal doldurdum ^б	мод несү ^б
	• ver bana	дай мне
	• tatlımmı	ци салатки
3	• al bıcaк	вазми нош
	• naslı keskin	яаки оstri
	• keskin diildir	не востри
	• biletsene	навастри
4	• yaş ^в yoktur	камена немаш
	• bulsana	найdzi
5	• kısrak	кабилег ^г
	• yavrusı vardır	dziца йест
	• köbeli	жеребнайа
	• ahırdır	цашкайа
6	• kir at	сиви огер ^д
	• beyas	бели

^а =пол. *garnek* ^б тур. 'я медам напоўниў' ^в yaş замест taş; памылка (-z замест -z)
^г Гл. Ант., 286 ^д =пол. *ogier*

	• siyah	чорні
	• kırmızı	чирво́ні
	• küzel kuyruk	хароши хвост
7	• peki kuyruk	добрі хвост
	• başında beyas	на галаве бело
	• beyas yıldız	белѣя гвазде ^а
	• büyük kuyruk	великі хвост
8	• kuruksız	бес хваста
	• fena kuyruk	благі хвост
	• beyas	белі
	• kırmızı	чирво́ні

[12a]

1	• ilkiyas oldu	весна стала
	• başladı ot çıkmaya yerden	зачела ^б тра́ва з́ земи ^в виходзиц
	• yamur	дошч
2	• kitdi	пашов
	• çamur oldu	балото стало
	• ot biyemiş ^г	тра́ва велка ^г
	• hiç çıkmaya	не виходзиц тра́ва
3	• kuru toprak	су́ха зе́мел
	• yoktur yamur	нема дашджў
	• allah yamur vermeye	бог дешчу ^е не да́йе
4	• inşa allah	воле боже́йа
	• allah verir	бог да́сц
	• bulutlu hava	хмўрно́йо небо
	• o semte küneş davdu	в той старáne гдзе слонце
5	yamur yayır	дошч йдзе
	• burada yakındır	ту́т блиско
	• yayaçak	йци
	• büyük yamur	великі дошч
6	• geliyor	йдзе
	• küçük yamur	малі дошч
	• bunda kelmes	су́ди не пойдзе

^а =пол. *gwiazda*; пра -e- замест -a-; Ант., 285 ^б =пол. *zaczęła* ^в =пол. *z ziemi*
^г =пол. *wielka*; тур. 'трава выросла' ^д =пол. *sucha ziemia* ^е =пол. *deszczu*

7	<ul style="list-style-type: none"> • semtlen kitdi • onda var mı yamur • bize slatmadı • azaçık serbti 	<p>бокам пашов там ци бив дошч нас не намачив трохо пакрапив</p>
---	--	--

[126]

1	<ul style="list-style-type: none"> • bize pek slatti • biz körmedik yamuru • bizi zahre slatti 	<p>нас барзо памачив ми не бачили дажджу' нам збожо памачив</p>
2	<ul style="list-style-type: none"> • size • bizim kurudur • yamurdan çürümiş 	<p>вам нашо сұхойо од дашджу пагнило</p>
3	<ul style="list-style-type: none"> • kaskatı kalmış • brak şunu • kalsın • yazıktır • bize lazım diyildir 	<p>пакин гето нехай застайеџе шкода нам не треба</p>
4	<ul style="list-style-type: none"> • naslı çabuk düvşünüyur • adam çok 	<p>йак прендко^а збирайуц лүдзей много</p>
5	<ul style="list-style-type: none"> • çabuk • yamur keliyir • tırmık yoktur • onda araba yakın 	<p>прендзей^б дошдж находзиц грабел нема он там кале воза блиско</p>
6	<ul style="list-style-type: none"> • yatıyır • araba üzerinde yatıyır • ip var mı 	<p>лежац на возе наверху лежац веровка ци йест</p>
7	<ul style="list-style-type: none"> • vardır • unuttum almaya • naslı sen delisin 	<p>йест запомнав^в взац йаки тй дурни</p>

[13a]

1	<ul style="list-style-type: none"> • var kit çabuk • kab • eylene 	<p>йдзи прендзей^г вхапи не бавсе^д</p>
---	--	---

^а =пол. *przedko* ^б =пол. *przedzej* ^в =пол. *zapomniał[em]*; тур. 1 sg ^г =пол. *przedzej* ^д 'не затрымвайся'

	• kitme	не йдзи
	• könderi ^б	назам ^а вернисе ^б
2	• naslı ulacak	йак бұдзе
	• bevre ulacak	так бұдзе
	• al bevgiri	ăзми кона
3	• koş arabaya	запрагай в вос
	• eve kidelim ^г	дадом ^в йец ^г

[136]

1	• река	su
	• гара ^д	bayır ^д
	• поло ^е	kır ^е
	• да́леко	uzakım
	• флашка	şişe
	• цвик	çivi
	• ремен	kauş
2	• ча́равики	paruçları
	• боти	çizme
	• йармолка ^ж	fez ^ж
	• sarık ^з	завой ^з
	• kalpak	шапка
	• meşterei	мешти ^и
3	• кишена	çebi
	• са́кера	balta
	• железо	demir
	• медз	bakır
	• сребро	gümüş
	• зло́то ^к	altun
4	• диамент ^л	çevhertaşı ^л
	• да́раги	pahalı
	• çuha	сүкно
	• зелоно	yeşil

^а Замест л- (-д) памылкова напісана л- (-м) ^б тур. 'праводзіны, пажаданьне шчасьлівай дарогі' (TS, 561) ^в [-му] (памылкова сукун замест дамы) ^г тур. 'узгорак, узвышэньне' ^д тур. 'поле; стэп; раўніна' ^е 'бутэлька' ^ж 'феска' ^з ст.бел. *завой* 'цюрбан, чалма' (ГСБМ. 10, 136) ^и тур. 'лёгкая й мяккія сап'янавья хатнія боцікі з кароткаю халяваю' (TS, 1013) ^к =пол. *złoto* ^л тур. 'каштоўны камень'

5	• сино	mavi	
	• йечмен	arpa	
	• грика	karabagday	
	• ѓвос	yulaf	
	• пшаница	bogday	
6	• жито	covdar	
	• гарох	grah ^a	
	• боб	bakla	
	• риж ^б	pirinç	
	• ѓрехи	fundık	
	• фиѓи ^в	badem ^в	
	• ра ^г зинки ^г	yüzüm ^г	
7	• сливи ^д	eyrik	
	• гр ^д уши	armut	
	• йаблик	elma	
	• перец	biber	
	• кап ^д уста	lahna	
	• масло	yah	
	• ѓлива ^д	zeytun yah	
	• йайца	yamurtan	
	8	• торба ^е	torbasi
		• кошик	sepet
• палица		raf	
• бочка		fuça	
• ск ^д ур ^д		diresi	
• каза		keçe	

[14a]

1	• слон ^ж	fildiş ^ж
	• ѓгон ^з	ateş
	• в ^д угол	kemür
	• гариц	yanayı

^a *grah* (< балг. *грах*) ужываецца замест тур. *bezelye* ў балканскіх дыялектах турэцкай мовы, напр. у гаворках балгарскіх туркаў і ў гагавускай мове (Bozkurt, 193) ^б = пол. *ryż* ^в тур. 'міндаль' ^г тур. 'вінаград' (гл. 14б^б); *разынки* па-турэцку — *kuru üzüm* (сухі в.) ^д 'алеі' ^е бел. *торба* < тур. *torba* ^жтур. 'слановая костка' ^з 'агонь'

	• запалив ^а	yaktım ^а
	• гарело	yanmış
2	• бўдзе гарец	yatar yanayır
	• звариц ^б	pişir ^б
	• йеџц	yemeli
	• варец йеџц	pişirmeye yemeli
	• зварив ^в	pişirdim ^в
	• вже гатово	hazır
3	• йеџци хачу	yemeye isterim
	• бўлкаг	samun ^г
	• лиџцо	yaprak
	• папер	kahat
	• кветки	çiçek
	• мўревана ^д сцена	taş duvar
4	• малаток	çekmiş
	• кўлбака ^е	er ^е
	• дзида	mızrak
	• палаш	kılıç
	• стримоно	zengi
	• piline bahla	да пойеса причепи
5	• чапрак	haşa
	• лўк	ok
	• стрелка	yaya
	• шнўрок	ipi ince
	• напаџи	çekmeli
	• стра́лац	at
6	• стрелив	attım
	• фўзійа	tüfek
	• порáх	barut
	• кўла	kruşum
	• набиц	doldur
	• вистрелиц	ateş atmalı
7	• стрелив ^н	attım ^н

^а тур. 1 sg ^б тур. 2 sg imperat. ^в тур. 1 sg ^г тур. 'круглы й пышны хлеб' (TS, 1325) ^д Пра -е- замест -а-: Ант., 285 ^е тур. 'сядло' ^ж ст.бел. чапрак < тур. ^з Укладальнік памяняў месцамі адпаведнікі словаў лўк і стрелка ^и тур. 2 sg imperat. ^к тур. 1 sg ^л ст.бел. фузья 'від старажытнай стрэльбы' 1697 (Булька, 69) ^м тур. 2 sg imperat. ^н тур. 1 sg

• армата	tob
• малайа армата	küçük tob
• великайа армата	biyüük tob
• писталети	piştavlar

[146]

1	• йеден ^а писталет ^г	bir to[b]
	• каротки	kısadır
	• войско	asker
	• uzun	довги
	• уауа asker	пешо войско
2	• пехотем ^б	yayaylan
	• кавалерийа	atlı asker
	• йдзе	kideyir
	• фарцийа ^в	kale
	• вал	tabiya
	• локец	endazer
3	• пэдзе ^д	karış
	• адзин ступин ^е	bir adime
	• кров	kan
	• спацев ^ж	terledim ^ж
	• умаривсе ^з	yoruldum ^з
4	• сажан	kulaç
	• лүстро	ayna
	• крук	çengi
	• глан	bak
	• скүчи	sıçra
	• лаш спац	yad uyumaya
5	• спиц	uyuyur
	• верблүд	dive
	• кот	kedı
	• место	şehir
	• ми́зар ^к	mizar

^а =пол. *jeden* ^б Форма няясная (пол. *piechotą* ?) ^в ст.бел. *фортеця* 1663 (Булыка, 67); прапушчана [-ге-] ^г Мера даўжыні, адпавядае 65 см ^д 'пядзя'
^е тур. 'крок', мера даўжыні, адпавядае 75 см (TS, 16) ^ж тур. 1 sg ^з тур. 1 sg
^и [-о-] памылкова дама замест фатхі ^к *mizar* < тур. *mezar* (< ар.) 'магіла' — мусульманскія могілкі

6	• магілй ¹	kabri
	• винаград	yüzüm
	• вишни	fijni
	• клўч	anahtar
	• замок	kilit
	• йама	kuyu
7	• ров ^а	yar ^a
	• замкнўв ^б	kilittim ^б
	• а́дамкнўв ^в	aştım ^в
	• а́дамкни	aç
	• моцно	pek
	• витни ^г	ur
8	• не би	urma
	• ноч	keçe
	• видно	kürünür
	• слонцо	küneş
	• сходзиц ^д	do‘ayır
	• горáчо	sıcak
	• пече	yakayı

[15a]

1	• слонцо зашло	küneş kavuştu
	• вецер	rözgar
	• ме́сец зишов ^е	ay dovdu
	• коло	tekerlek
2	• кола	tekerlekler
	• будка	budkası
	• гу́зик	dövme
	• шарáвари	şarvar
3	• скринка	sunduk
	• густка ^ж	yemeni ^ж
	• лист написац	mektub yazmalı
	• дадому набиши ^з	eve yaz
	• вмейу	bilürim
	• бй	ur

^а тур. 'прорва, бездаль' ^б тур. 1 sg ^в тур. 1 sg ^г 'вйтні' ^д 'усходзіць'
^е 'узышоў' ^ж тур. 'хустка зь лёгкай вышыванай тканіны' ^з [-п-]

4	• йаго	buna
	• йих	onları
	• вас	size
	• шўкава ^а	aradım ^а
	• вадї хачў	su isterim
	• написа	iç
	• глибоко	derin
5	• цопло	sıcak
	• несмашно	tatlı di'il
	• бриткойо	fenadır
	• мї хочем далей ици	biz deleris daha kitmeye
6	• гдзе идзеце ^б	nereye kidersin ^б
	• мї сўди пришли	biz buraya keldik
	• чаго вї пришли ^в	ne yestersen keldi ^в
7	• кеçенmeye keldi ^г	жиц пришли ^г
	• рак	yenkeç
	• моро	deniz
	• лотка	kayık
	• акрент ^д	kemi
	• лина ^е	kanat
	• макшта ^ж	direk
8	• морскїя пташкі	denis kuşlar
	• морска пташка	denis kuş
	• акрент идзе	kemi geliyor
	• цўкер	şeker

[156]

1	• кавá ^з	kahve
	• гарелка	rakı ^і
	• пиво	arpasu
	• карти	kumara
	• шашкі	dam

^а тур. 1 sg ^б тур. 2 sg ^в тур. 3 sg ^г тур. 3 sg ^д ст.бел. *окрент, окрут* (< пол.) 'карабель' п. XVII ст. (Булыка, 121) ^е ст.бел. *лина* (< пол.) 'канат, вяроўка' пач. XVI ст. (Булыка, 101) ^ж Форма няясная; ст.бел. *машт* (< пол.) 'мачта' 1500 (Булыка, 120) ^з Магчыма, першая фіксацыя гэтага слова ў белар. мове ^і тур. 'хатняя гарэлка зь вінаграду, інжыру або сьліваў' (TS, 1213)

2	• гра́ца ^а • му́зикант ^б • гра́в ^в • гра́йа	oynar musuna ^а çengi ^б çal ^в çalayır
3	• танцўйе • же́нати и неже́нати • чи жо́нку майеш	oynayır evlidir bekar kadın sende var mı
4	• баба • дзет • с̀видер ^г • дза́цко ^д • цотка • с̀естра • kardeş	koça kadın bak ihtiyar burgu amıca teyze kızkardeşi
5	• писар • mehane • шинкарка • лод • с̀нег • замерзло • кра́вец	brát yazıcı karçma mehaneci buz kar dondu
6	• кавал • гдзе тўт кра́вец живе • perede dekici • dekici	terzi demirci nerede terzi rubaya uturur гдзе тўт шавец шавец
7	• злотник ^е • римар • це́сал • треба пайци • зарез приду ^г	kemüşçi ^е sıraç dulger lazım kitmeye şimdi kelirim
8	• вўлица • на каторей вўлицы • ра́збойник • ра́збойники	sokak hangi mahalede haydud haydudlar

^а тур. 'ці ты граеш?' ^б тур. 'прафэсійная танцаўшчыца' (TS, 248) ^в тур. 2 sg imperat. ^г ст.бел. свидеръ (< пол.) 'свьядзёлак' 1540 (Булыка, 94) ^д 'дзя-дзька' ^е тур. 'срэбнік'

[16a]

1	• çok mı	чи много
	• az mı	чи мало
	• старй	ihtiyar
	• маладй чалавек	kenci adam
	• здаровй	sa
2	• дўжи	kuvvetli
	• ўздечка	yular
	• на кана злажи	beygiri koy
	• треба злажиц	lazım koymay
	• железо	demir
3	• ў рот канў палажи	ahzıya beygiri koy
	• глопци ^a	çoçaklar
	• kızlar	дзевчаға
	• женати	evli
	• неженати	bekar
4	• жонкў майеш	kadın var mı
	• немаш жонки	yokdur kadın
	• йанй йадўц	yemek yeyeler
5	• вже падйели	tamam ittiler
	• yediler ^b	чи йели

[16б]

1	• bir	ѐдзин
	• iki	два
	• üç	трй
	• dört	чатиры
	• beş	пац
	• altı	шеśc
	• yedi	сем
2	• sekiz	осим
	• tukuz	дзевец
	• on	дзеśc
	• on bir	ѐдзинаца

^a [x-] ^b тур. 'яны елі'

3	<ul style="list-style-type: none"> • on iki • on üç • on dört • on beş • on altı • on yedi 	<ul style="list-style-type: none"> дванаїац тринаїац чатирнаїац петнаїац шеснаїац семнаїац
4	<ul style="list-style-type: none"> • on sekiz • on tukuz • yikirmi 	<ul style="list-style-type: none"> ошимнаїац^а дзеветнаїац дваїац
5	<ul style="list-style-type: none"> • utuz • kırk • elli • altmış • yetmiş • sekiz^г 	<ul style="list-style-type: none"> триїац сорак пендзесонт^б шедзесонт^в семдзесат асимдзисат^д
6	<ul style="list-style-type: none"> • doksan • yüz • bin 	<ul style="list-style-type: none"> дзевецдзисат^е сто тисонц^ж

[17a]

1	<ul style="list-style-type: none"> • патница • сўбота • недзеле • понедзелек • авторак 	<ul style="list-style-type: none"> cuma kün cumaartesi pazar kün pazarartesi salı
2	<ul style="list-style-type: none"> • çерада • чецвер 	<ul style="list-style-type: none"> çarşamba berşembe
3	<ul style="list-style-type: none"> • в патницу • в супоту^з • в недзелу • в понедзелек • ве вторак 	<ul style="list-style-type: none"> çuma kün çumartesi pazar kün pazarartesi salı künü
4	<ul style="list-style-type: none"> • в çереду • в чецвер 	<ul style="list-style-type: none"> çarşamba künü perşembe künü

^а [-ç-] над -w памылкова пастаўленыя тры кропкі ^б =пол. *pięćdziesiąt* ^в =пол. *sześćdziesiąt* ^г тур. *sekiz* 'восем' памылкова замест *seksen* ^д [o-] прапушчаны, ^е ст.бел. *девяцьдзесать* ^ж =пол. *tyśiąc* ^з [-п-]

5	• ne zaman ulacak ramazan	кали бӯдзе ремезан ^а
	• kaç gün	за много дзон
6	• roğ	boynuz
	• роғй ^б	boynuzı ^б
	• канчўк ^в	kaçık
	• калода	kütük
	• карá на древе	kabuk açta
7	• багати	zengin
	• ўбоги	karib
	• накармиц	doyurmalı
	• падйёсци ^г	yesin ^г

[176]

1	• цомно	karanlıktır
	• пилнўй	baksana
	• слўжонци ^д	hizmekar
	• вїли ^е	dök
	• вилив ^ж	döktüm ^ж
2	• нали	doldur
	• налив ^з	doldurdum ^з
	• пастав	koy
	• паставив ^и	koydum ^и
	• дим ^к	tütüyor ^к
3	• пожер ^л	yangın
	• гариц	yanayıp
	• згарело	yandı
	• гребен	tarak
	• голка	in
	• нитка	iplik
4	• зашиц	dikmeli
	• зашив	diktim
	• ра̀спарола̀со	delik oldu

^а Рамазан (< тур. *ramazan* < ар.) 9-ты месяц месячнага календара, пост у мусульманаў ^б тур. 'ягоны роғ', ^в ст. бел. *кончужь* (< тур. *kaçı*) 'нагайка, пуга' 1661 (Булыка, 122) ^г тур. 3 sg imperat. ^д=пол. *szużycy* ^е'вылі', ^ж тур. 1 sg ^з тур. 1 sg ^и тур. 1 sg ^к тур. 'дымна, ідзе дым' ^л[-а-] літара напісаная неразборліва й перакрэсленая ^м тур. 1 sg

	• падзэрласо	yırtım
	• цибу́ле ^а	^б sugan ^б
5	• чеснок	sarmusak
	• моркв́а	avuç
	• капу́ста	^в lahna ^в
	• шкланка, фелижанек ^г	filcan
6	• кацолек	tençere
	• сквара́да ^д	tava
	• сон марице ^е	uyuku bastı ^е
	• спац хачу	yuklamaya isterim
7	• встав ^ж	kalktım ^ж
	• треба вми́ца ^з	lazım uyumaya ^з
	• пакачавса ^і	bulaştım ^і
	• обетр́і	sil
	• обми́й ^к	ıkamalı ^к
8	• вису́ш	kurutsana
	• висехло	kurudı
	• па́сцел	yatak
	• свечка гариц	mum yanayır
	• пату́хла	sünmiş
9	• свечкӯ пату́ши	sündürsene mum

[18a]

1	• ва́дй хачу́	su isterim
	• напо́й ^л	
	• древо лежиц	açlar yatıyır
	• плача	ahlayır
	• с̣мийе́йа	küleyir
2	• с̣ердзити	dargın
	• с̣ердуйе	darılıyır
	• гавар́і	süylesene
	• мавч́і ^м	

^а Пра -е- замест -а-: Ант., 285-286 ^б Запісана ў пустое месца рукою 3-га пісара
^в Запісана ў пустое месца рукою 3-га пісара ^г =пол. *filizanka* (м.р. пад упльвам тур. *filcan*?) ^д *скварада* 'патэлья' (СПЗБ, 4, 444) ^е тур. 3 sg praet. ^ж тур. 1 sg ^з тур. 'трэба спаць' (!) ^і тур. 1 sg 'убрудзіўся' ^к тур. necessitativus: 'трэба абмыць' ^л Турэцкі адпаведнік не ўпісаны ^м Тс

3	• ne külersin • ahladım • şamata etme ^б	джаго ^а с̄мийе̄сса плакав не кричеца ^б
4	• ben sana rica ve niyaz ederim bir yeri boş yok mı	йа ў цибе пра́шў аднаго месца парожнаго ци нима
5	• kiraylan tutmaya • isterim kışlanmaya	нанац ^в хачў пера́зімавац
6	• yok mı adam ruşça bilen • bilmez yokdur	ци нима чалавека што па ру́скў ўме́йе не зна́йу немаш

[186]

1	• sen nerelesir • biz moskov tarafundan • ne yistersen ^ж	вй̄ одкўл̄г мй̄ з маскавскай ^е старан̄д̄д чаго хочеце ^ж
2	• biz öğrenmeye ‘ilmu ‘amel • naslı eylemeye • ukumak için	мй̄ паўчы́џа наў́ки читац
3	• hem dil ügrenmeye • çeşit ^з • ben istitem	йешче и йезика паўчы́џа шбик ^з йа ни хачў
4	• yok mı sizde bir [a.a.] hizmet etmeye • ben boş olmayam • kazanmaya	чи нима ў в̄ас̄ а́днаго пана слў́жби чиниц каб̄ йа парожни не бив зара́биц
5	• bedahava kimse vermes • kazanmaya dilerim	нихто да́рма ни да̄сц йа хачў зара́биц

[19a]

1	• saban sayrullah • akabetler hayrullah	дзен добр̄й̄ назад одповец̄і
2	• ahşam hayrullah • akabetler hayrullah	добр̄й̄ вечер назад одповец̄і

^а[ч-] ^бтур. 2 sg ^в‘наняць’ ^гтур. 2 sg ^дЗ Расейскай імперыі ^емаскавскай магчыма пад уплывам народнага *маскальскай* ^жтур. 2 sg ^зтур. ‘род, від, гатунак’; беларускі адпаведнік няясны ^і=пол. *odpowiedz*

3	• hayrullah	на здаровіо
	• allah rezo'usun	іа ўдзенчній ^а
4	• urlar allah	шчэслівайа дарага
	• sana de urlar allah	также и табе шчліслайа дарага
5	• allah te'ala bin bin bereket versin	ніхай табе бог сбор ^б дацц
	• allah rezo'usun	бог ўдзенчній ^а

[196]

1	• bozdur bana altun bacaklı ^а	ра́змени мне чирвонца што з нагами ^в
	• saraf ^г bunda var mı	вексел ^г тў́г гдзе йест
2	• bozdurmaya	ра́змениц
3	• nerede etmek satarlar	гдзе хлеб прада́йўц
	• bu naslı birer para	чи то па адной парй
4	• bir gruş	адзин лев
	• utuz para	три злоти
	• beşlik	пац пар
	• ben bilmem-sülemeye türçe	іа не вмеіу гаваріц па тўрецкў
5	• uşak	хлопец
	• tangar	вечоркі
	• tuz	сол
	• çereme ^д	напацц ^д
6	• ceviz	а́рехи вслоске ^ж
	• fundık	а́рехи ^е
7	• yassı vasluhi barlat fukşani duvurja ruşçuk ^з	rubnik bizovu bukařešt

^а = пол. *udzięczny* ^б [-п-] ^в тур. *altun bacaklı* (дасл. 'чырвонец з нагамі') турэцкі назоў галяндзкага залатога дуката (TS, 124), на якім была выява рыцара з шырока расставленымі нагамі; беларускі адпаведнік — даслоўны пераклад ^г тур. 'мяняла грошай' ^д Сувязь паміж тур. *cereme* 'кампэнсацыя за шкоду, прычыненую іншай асобай' і бел. *напасць* 'несправядлівае абвінавачаньне, паклёп' (Нас. 313) няясная ^{е-е} 6-ты радок напісаны рукою 3-га пісара ^ж = пол. *włoskie*; -сустаўлена памылкова ^з Грады на тэрыторыі Малдовы й Валахіі па дарозе з Расейскай імперыі ў Турцыю (сучасныя румынскія назовы: Iași, Vaslui, Bîrlad, Focşani, Rîmnicu, Buzău, Bucureşti, Giurgiu, Русе (Балгарыя))

[20a]

1	• б ^у на дзев	дзен добр ^ї
	• б ^у на да ^м енаца	так и табе дзен добр ^ї
	• б ^у на време	добри вечар
2	• рамадит сенатос	бувайца здаров ^ї
	• мерчи сенатос	идзеце здаров ^ї
3	• май йе ^с ти р ^у шешти штив	чи йест т ^у т што па р ^у ск ^у
		знай ^а
	• сб ^у ни ламина р ^у шешти	гав ^а ри да мина ^а па р ^у ск ^у
4	• йев н ^у шти малда ^в анешти	йа не знай ^у па малда ^в ск ^у
5	• в ^у нди йе ^с ти капитан	гдзе т ^у т йест капитан
	справ ^н ї	справ ^н ик ^б
	• ба штив че сп ^у ни	йон снай ^а ^в

[20б]

1	• кити пар ^а ли платишти	многа пар заплациц
	• ла орц	за йечмен
	• йе ^с ти фина ла кай	йест сено дла кана
2	• у ^н а	а ^д зин
	• дов	два
	• тр ^ї	тр ^ї
	• патр ^ї	чатир ^ї
	• цинц	пац
	• ше ^с и	ше ^с ц
	• шепти	с ^е м
	• опти	осим
3	• з ^е ци	дзе ^с ц
	• цинспреци	петнай ^а ц
4	• ла йеш др ^у м дрепти	чи добра ^а да ^р ога да ^а йас
	• м ^ї йе ^с ти ла хопс ла чала	чи нима часем на право на
		лево
5	• падрепти	просто
	• ной йе ^с ти	нема

^а =рас. ^б =рас. *капитан-исправник* 'начальник павятовой палицыи' ^в [3-]

	• кити часи	че много ворст
6	• вунди ла адайи кўлкат	гдзе станцияа переначавац
	• вунди кречма	гдзе тут карчма
7	• сбўни дребти	гаварї правду
	• мошала ^a	старї

^a Приблизны запис румынскага тэксту ў сучасным правапісе:

20a	¹ bună ziua bună dimineața bună vreme rămîneți sănătoși mergi sănătos mai este rusește știe spune la mine rusește eu nu știu moldovenește
	⁵ unde este căpitan ispravnic ba știu ce spune
20б	¹ cît parale plătește la orz este fin la cai unu dou trei patru cinci șase șapte opt zece cincisprezece la Iași drum drept mai este la hăis la ceala
	⁵ pe drept nu este cît ceasuri unde la odaie culcat unde cîrcima spune drept moșala

ПАКАЗАЛЬНІК СЛОВАФОРМАЎ

Словаформы ў паказальніку падаюцца ў тым выглядзе, у якім яны выступаюць у тэксьце размоўніка. Словы, у якіх адбылася графічная замена пачатнае літары, дублююцца ў варыянце з этымалягічным зычным на пачатку, узятым у квадратныя дужкі, і стаяць на адпаведным месцы, напрыклад, слова *бост* дублюецца пад літарай П у форме [п]ост. Пры вызначэньні альфабэтнага парадку дыякрытычныя знакі, а таксама «'» (´) ня ўлічваліся, хоць формы, якія розьняцца толькі дыякрытыкамі, падаюцца асобна.

Беларуская мова

а́вос 13б	белл́ 11б, 11б	бува́й 9б
а́втора́к 17а	бело́ 10а, 11б	бува́йца 20а
а́гон 14а	бенде́ 8а	бу́дет 2а
а́дам 5б	бендзе́ 8б	бу́дзе 1б, 10б, 13а, 13а, 14а, 17а
а́дамкні 14б	бершы́ 5б	бу́дзем 1б, 11а
а́дамкнўв 14б	бес 11б	бу́дка 15а
а́дзін 14б	бі 14б	бу́ду 2б
а́дзін 3а, 16б, 19б, 20б	бй́ 15а	бу́ду́ 11а
а́дзіна́ца 16б	бів 6а, 6а, 6а, 12а, 18б	бу́йвол 7б
а́днаго́ 18а	быва́й 1б	бу́лка 14а
а́днаго́ 18б	бй́л 2а, 2а	бу́п 6а
а́дно́й 3а, 19б	білем 7б, 7б	бу́ра́к 1б
а́змі 13а	біц 7а	бу́сці 3а
а́крент 15а, 15а	благі 7б, 11б	в 8б, 9а, 9а, 10б, 11а, 12а, 13а, 17а, 17а, 17а, 17а
а́ле 1б, 10б	бліско́ 8б, 9а, 12а, 12б	ва́ды 10б
а́ліва́ 13б	бо́б 13б	ва́ды 18а
а́рехі 13б, 19б, 19б	бо́г 5б, 11а, 12а, 12а, 19а бога 5а	ва́дй 15а
а́рмата 14а, 14а, 14а	бо́гу 11а, 11а	ва́змі 9б
а́сімдзіса́т 16б	бо́гу 6а, 6б, 6б	ва́змі 11б
а́хшаму́ 9а	бо́же 5а	ва́л 14б
ба́ба 15б	бо́жэйа 12а	ва́м 5а
ба́все́ 13а	бо́кам 12а	ва́м 11а, 12б
ба́гаці 17а	бо́ст 3а	ва́нтробй́ 5б
ба́йра́м 3а	бо́ты 13б	ва́рец 14а
ба́лото 12а	бо́чка 13б	ва́с 15а
ба́рздо 10а	бра́т 15б	ва́с 18б
ба́рздо 8а	бра́це 3а	ва́е 17а
ба́рзо 12б	бры́ткайо 15а	
ба́чылі 12б	бро́ва 5б	
ба́лейа 11б		

везми 1б, 11а
вейалки 5б
вексел 19б
веле 1б, 6б, 7а, 7б, 8а,
8а, 10а
великаѡа 10б, 14а
велики 1б, 10б, 10б, 11б,
12а
великѡй 2а
велка 12а
велки 10а
верблѡд 14б
верѡй 5а
вернисе 13а
веровка 12б
весна 12а
весци 8а
вечер 15а
вечар 20а
вечер 19а
вечорки 19б
вже 9а, 14а, 16а
взац 12б
вѡй 15а, 18б
видац 9а
видно 14б
вѡдно 10б
вѡли 17б
виллив 17б
вилк 9б
винаград 14б
виншѡйѡу 5б
висехло 17б
вистрелиц 14а
висѡш 17б
витане 6а
витни 14б
виходзниц 12а, 12а
вишни 14б
влоси 5б
вмейѡу 19б
вмейѡу 15а
вмиѡа 17б
вода 3а
воза 9а, 12б
возе 12б
войско 14б, 14б

вол 7б
воле 12а
ворст 20б
вос 7б, 9а, 13а
вострѡй 11б
впав 11б
врона 10а
вслоске 19б
встав 17б
всѡуди 10б
вторак 17а
вѡгол 14а
вѡж 10а
вѡлица 15б
вѡлицы 15б
вѡс 9а
вхапи 13а
вшистко 5а
гавари 20а
гавариѡй 18а, 20б
гавариц 19б
галава 5б
галаве 1б, 11б
гандал 8а
гара 13б
гарелка 15б
гарело 14а
гарец 14а
гариц 14а, 17б, 17б
гарнек 11б
гарох 13б
гаспадар 8б
гатов 9а, 9а
гатовиѡе 8а
гатоѡо 7а, 11а, 14а
гатѡнек 2а, 9б
гаци 10а
гвазде 11б
гдзе 2б, 12а, 15а, 15б,
15б, 19б, 19б, 20а, 20б,
20б
гети 5б, 9б, 9б
гетийе 5а, 5а, 5б
гетим 5а
гето 1б, 2б, 9а, 9б, 12б
гетуѡу 9а
гетуѡу 2б

геѡа 9б
глан 14б
глибоко 15а
глопци 16а
годзинѡй 6б
голлас 1б, 10б
голка 17б
голуб 10а
горачо 14б
господин 2а, 2а
гра 15б
грабел 12б
граѡа 15б
грапце 7б
грац 15б
гребен 17б
грика 13б
гримело 10б
гримиц 10б, 10б
грошей 7а
гроши 1б, 9б
груши 13б
грушки 8б
губѡй 5б
гузик 15а
гѡс 10а
гѡстка 15а
да 14а
да 20а, 20б
дав 11а
давнейшаго 5б
дагнав 10б
дадом 13а
дадому 9а, 15а
дадому 9б
дажджѡу 12б
даѡй 1б
даѡй 7б, 11а, 11а, 11а, 11а,
11б
даѡе 12а
даѡце 9б, 11а
далей 15а
далеко 8б, 9а
далеко 13б
дам 11а
дараги 13б
дарма 18б

дарога 1б
дарога 8а, 9а, 9б, 19а,
19а, 20б
дарогу 9а
дарогу 8б
даро́зе 10б
даси 9а
да́си 9а
да́сц 12а, 18б, 19а
дашджу 12а
да́шджу 12б
два 16б, 20б
дванайац 16б
два́йац 6б, 16б
двор 9б
дешчу 12а
джаго 18а
дза́цко 15б
дзвері́ 7а
дзветна́йац 16б
дзевец 16б
дзевецдзисат 16б
дзевчага 16а
дзело 6б, 8а
дзен 10б, 19а, 20а, 20а
дзе́сц 16б, 20б
дзет 15б
дзе́ей 10а
дзе́цем 5а
дзе́ци 10а
дзида 14а
дзика 10а, 10а, 10а
дзике 9б
дзица 11б
дзон 3а, 17а
диамент 13б
дим 17б
для 20б
дней 8а
до 6б, 7а, 7а, 8а, 9а, 11а
добивац 8б
добра́ 20б
добре 9а, 9а, 9а
добри 20а
добри́ 11б, 19а, 19а, 20а,
20а
довги 14б

додому 7а
дом 7а, 9б
допомажй 5а
дора́го 2б
дошдж 12б
дошч 10б, 10б, 12а, 12а,
12а, 12а, 12а
древе 17а
древе 8б, 8б, 18а
дрова́ 8а, 8а
ду́'ан 5б
ду́жи 16а
ду́рні 12б
душа 5б, 9б
ду́шни 11а
експенсова́л 6б
жац 7а
жеда́йу 5а
железо 13б, 16а
женати 15б, 16а
жеребна́йа 11б
живе 15б
живих 10а
жито 13б
жиц 15а
жонкі 16а
жонкы́ 15б, 16а
з 19б
з 5б, 9а, 12а, 18б
з 7б
за 3а, 8а, 11а, 17а, 20б
забавил 7б
заберу́ 9а
завой 13б
загабал 10а
загримело 10б
заживац 2б
зайонц 9б
залив 10б
замерзло 15б
замкнүв 14б
замок 14б
запалив 14а
запита́йу́се 9а
заплациц 20б
запо́мнав 1б, 12б
запра́гай 7б, 9а, 13а

зара́биц 18б, 18б
зараз 11а
зарез 15б
заробе 7а
заставсе 6а, 6а
застайе́е 12б
зачекай 6б, 9а
зачела 12а
зашив 17б
зашиц 17б
зашло 15а
збан 11б
збира́йуц 12б
збожо 12б
зварив 14а
звариц 14а
звері́ 9б
згарело 17б
згубив 1б
здоров 1б, 1б
здоров 6а, 9б, 9б
здоров 6а, 9б
здорові́ 20а
здорові́ 16а, 20а
здоровіто 19а
зедел 11а
зе́кспенсвал 7а
зе́лоно 13б
зе́ме 12а
зе́ми 5б, 12а
зімно 8а
зишов 15а
злажи 16а
злажиц 16а
злезу́ 9а
зле́сци 9б
злоти 19б
зло́тих 9а
злотни́к 15б
зло́то 13б
зме́йева́тй 8а
знайа 20а
знайу 18а
знайу 1б, 1б
знайу 20а
знам 8а, 8а
знаци 5а, 5б

значительный 16
зорй 5б
зубй 5б
и 5а, 5а, 5а, 5а, 5а, 15б,
18б, 19а, 20а
идзе 15а
йдзе 12а, 12а
йдзе 14б
идзеце 15а, 20а
идзеш 6б
йдзи 13а
йдзи 11а
йдзй 11а
'или 2а
име 3а, 3а, 3а
имона 2а, 5а
индичка 10а
инша 8а, 9б
иншаго 7а
иншим 8а
нци 15а
йци 12а
ишли 10б
ишов 10б
исламской 5а
йа 1б, 2б, 3а, 3а, 3б, 8б,
8б, 9а, 9а, 10б, 11а, 11а,
18а, 18б, 18б, 18б, 19а,
19б, 20а
йаблик 13б
йаблонки 8б
йаго 3а, 15а
йадуц 16а
йазик 5а
йайками 7б
йайца 13б
йак 1б, 2б, 3а, 3а, 6а, 6а,
8а, 10б, 10б, 10б, 10б,
12б, 13а
йакайа 10б
йаки 11б, 12б
йама 14б
йано 2б, 12б
йанй 10б, 16а
йармолка 13б
йас 20б
йахйа 2а

йдзи 13а
йеден 5б, 14б
йедзено 11а
йедней 6б
йедно 8а
йездзиц 2б
йезик 5б
йезика 5а, 18б
йекего 7б
йели 16а
йензик 5б
йескулка 10а
йест 1б, 1б, 2а, 2а, 6а, 6а,
6б, 8а, 8б, 8б, 8б, 9б, 10а,
11а, 11а, 11б, 12б, 12б,
14а, 19б, 20а, 20а, 20б
йесц 2а, 14а
йесци 11а, 14а
йехац 8б
йец 1б, 9а, 9а, 9а, 9а, 9б,
9б, 9б, 9б, 13а
йечмен 13б, 20б
йеш 11а
йешче 1б, 2а, 2б, 5а, 5а,
5а, 5а, 5а, 7а, 8б, 10б,
11б, 18б
йих 1б, 10б, 15а
йон 20а
каб 18б
кабиле 11б
кава 15б
кавал 15б
кавалерийа 14б
каждим 5б
каза 13б
какой 1б
кале 12б
калени 6а
кали 1б, 5а, 5а, 9а, 17а
калода 17а
камена 11б
кана 9а, 9а, 16а, 20б
кану 16а
канчуж 17а
капитан 20а
капуста 13б, 17б
кара 17а

каротки 14б
карти 15б
карчма 15б, 20б
каторей 15б
кацолек 17б
качка 10а, 10а
кашула 10а
кветки 14а
кедй 8б
кермаш 7б, 8а
килка 8а
кишена 13б
кишки 5б
клуч 14б
кобетам 5а
кола 15а
колко 2б
коло 15а
кон 7б, 7б, 8б
кона 7б, 8а, 13а
коники 10а
кону 7б
кошиц 7а
косткй ба
кот 14б
кошик 13б
кравец 15б, 15б
кричеца 18а
кров 14б
крова 7б, 7б
крук 14б
крупник 11а
кузака 10а
кула 14а
кулбака 14а
купец 8а
купиц 2б, 7а, 7б, 7б
курá 10а
ласу 8а
лаш 14б
лев 19б
лева 8б
левав 2б
лево 20б
лежác 12б, 12б
лежиц 18а
лежиц 11а

лес 10а
леснийе 9б
летайе 10а
лина 15а
лис 9б
лист 2а, 15а
лиско 14а
лицитацийу 3а
лицо, 2а
лод 15б
локец 14б
лотка 15а
лошки 11а
лошку 11а
лубе 7б, 7б
лўдзей 8а, 12б
лўк 14а
лўстро 14б
мавчї 18а
магиле 5б
магилї 14б
майеш 6а, 15б, 16а
майо 3а
макшта 15а
маладї 16а
малайа 14а
маланка 10б
малаток 14а
малдávску 20а
мале 9б
малї 1б, 2а, 10а, 12а
мало 7а, 16а
малоц 7а
мам 7б, 8б
мариц 17б
марўда 8а
маскавскай 18б
масло 13б
материйа 10а
маткї 3а
маш 6а
медз 13б
медзвец 9б
мейско 8а, 9а, 9а
мейсцў 5б
мемлекеґу 7а
менса 6б
медец 5б, 15а
место 14б
месца 18а
мешти 13б
мї 3а, 12б, 15а, 15а, 18б,
18б
мизэр 14б
мина 20а
мислах 8б
млечне 7б
млина 7а
мне 2а, 9б, 11а, 11а, 11а,
11б, 19б
много 1б, 3а, 10б, 10б,
12б, 16а, 17а, 20б, 20б
мова 9б
мод 11б
мокро 7б
морквá 17б
моро 15а
морска 15а
морскїйа 15а
моцно 1б, 10б, 14б
мўзикант 15б
мўку 7а
мўревана 14а
мўсўлманскї 5а
мўха 10а
мўшчине 5а
на 1б, 3а, 5а, 5а, 5а, 5б,
6б, 7а, 8а, 8а, 8б, 9а, 9а,
9б, 10б, 11б, 12б, 15б,
16а, 17а, 19а, 20б, 20б
набиц 14а
набиши 15а
навастрї 11б
наверхў 1б, 12б
нагами 19б
назад 9б, 19а, 19а
назам 13а
найдзи 11б
накармиц 17а
належї 5а, 5а
нали 17б
налив 17б
нам 5а, 12б, 12б, 12б
намачив 12а
нанац 18а
напащ 19б
напацы 14а
написа 15а
написац 15а
напой 18а
нас 12а, 12б
насено 5б
науки 18б
наўчице 5а
находзиц 12б
начто 2а
нашо 12б
нашов 10а
нашто 1б, 5а, 8б
не 1б, 1б, 2а, 3а, 6а, 6а,
7а, 7б, 7б, 8а, 8а, 8а, 8а,
8б, 8б, 8б, 10а, 10а, 10а,
10а, 10б, 11б, 11б, 12а,
12а, 12а, 12а, 12б, 12б,
13а, 13а, 14б, 18а, 18а,
18б, 19б, 20а
небо 5б, 5б, 12а
недзе 17а
недзелў 17а
неженати 15б, 16а
нелза 1б, 2а
нема 12а, 12б, 20б
немазе 5б
немаш 1б, 6а, 6а, 8а, 11а,
11а, 11б, 16а, 18а
неможно 7б, 10б
неможно 10б
недеш 11б
несмашно 15а
несу 11б
нет 2а
нехай 12б
ни 2б, 8а, 9а, 18б, 18б
нима 18а, 18а, 18б, 20б
нитка 17б
нихай 19а
нихто 18б
новаго 2а
нового 6а, 6б
ногї 6а, 7б
ногци 6а

ножице 16
нос 2а
ноч 14б
нош 11б
обачив 10б
обетрїї 17б
обмий 17б
обтар 1б
огер 11б
од 5а, 5б, 12б
одзено 6б
оджұл 18б
одповец 19а, 19а
окер 7б
окна 7а
он 12б
он 3б
орац 7а
осим 16б, 20б
остонпил 8б
остри 11б
охота 7б
оец 8б
очи 5б
ошимнаџац 16б
па 18а, 19б, 19б, 20а, 20а,
20а
пабив 10а
паволи 1б, 1б, 2а, 9а, 9а
паганай 9а
пагнило 12б
падзе 14б
падзерладо 17б
падйев 11а, 11а
падйели 16а
падйесци 17а
падними 11а
пазиджѹ 7а
пайдѹ 6б, 6б, 7а, 9а
пайци 15б
пакачавса 17б
пакин 12б
пакрапив 12а
палажи 16а
палаш 14а
палица 13б
палци 5б

памачив 12б, 12б
пана 18б
панасѹ' 11а
папер 14а
пар 6б, 19б, 20б
парї 19б
парожнаго 18а
парожни 18б
пастав 11а, 17б
паставив 17б
пасцел 17б
патница 17а
патницу 17а
патухла 17б
патѹши 17б
паѹчица 18б, 18б
пац 6б, 16б, 19б, 20б
пашив 10а
пашов 6а, 6а, 12а, 12а
пендзесонт 16б
перазимавац 18а
переначавац 20б
перец 13б
[п]ершї 5б
петнаџац 16б, 20б
пехотем 14б
пец 7а
пече 14б
печи 7а
пешо 14б
пиво 15б
пилнѹй 17б
писар 15б
писталеџ 14б
писталети 14а
плакав 18а
плахи 5б
плача 18а
плѹтне 10а
плѹтно 10а, 10а, 10а
под 9б
подпасацсе 6б
пожер 17б
позволена 8б
пойде 6б
пойдзе 12а
пойеду 9а

пойеду 8а, 8а
пойеса 14а
покажиџе 2а
полалал 10а
поло 13б
понедзелек 17а, 17а
порах 14а
посадзил 8б
после 8а
послушнемѹ 5а
[п]ост 3а
потемѹ 8а
поџерал 7б
потим 5б
потравѹ 2а
потреба 5б
права 8б
правду 20б
право 20б
прадаѹеш 2б
прадаѹѹ 2б
прадаѹѹц 2б
прадаѹѹц 19б
прайехац 10б
прайци 10б
прашу 18а
предаѹо 8а
предаѹѹц 1б
предам 7б
предам 7а
прендзей 1б, 1б, 11а, 12б,
13а
пренджо 1б, 9а, 12б
препало 12б
привеџ 6а
придѹ' 15б
прийедзем 9а
приличний, 1б
принеси 11а
прислѹхай 5а
причепи 14а
пришла 6а
пришле 6а
пришли 15а, 15а, 15а
пришов 6а, 6а, 6б, 9а
пророка 5б
просте 10а

просто 20б
прошá 2а, 6а
пружна 8а
птаха 10а, 10а
пташка 15а
пташки 9б, 9б, 9б, 15а
пуйде 8а
пуйде 8б
пуп 2а, 2а, 6а
[п]уци 3а
пушча 8б
пшаница 13б
ра́бота 8а, 8а
ра́боти 8б, 8б, 11а
ра́збивсе 11б
ра́збойник 15б
ра́збойники 15б
ра́зем 6б
ра́зинки 13б
ра́змени 19б
ра́змениц 19б
ра́к 15а
ра́спароладо 17б
ре́збивсе 11б
река 13б
ремезан 17а
ремен 13б
реч 2б
речай 8а
речей 1б
речи 9а
риж 13б
римар 15б
робак 10а
робил 10а, 10а
робиц 7а
роботи 7а
ров 14б
рог 17а
рогѣ 17а
род 2а
розум 1б, 7б
розумец 5а, 5а
ронбал 8а
ронбац 8а
рот 2а, 5б, 16а
рубай 8а

ру́ки 5б
ру́ки 11а
ру́ску 18а, 20а, 20а
рушчу́ку 6б
сабе 9б, 9б, 11а
саго́на 3а
сада́й 9а
сада́й 11а
сажен 14б
саке́ра 13б
салотки 11б
сам 2б, 2б
самица 10а
сбалохавсе 10б
сбор 19а
свече 5а, 5а
свечка 17б
свечку 17б
свидер 15б
се 6а, 6а
сем 16б, 20б
семдзе́сят 16б
семна́цац 16б
сено 7б, 20б
се́рада́ 17а
се́рдзити 18а
се́рдуйе 18а
се́реду 17а
серцо 5б
се́стра 15б
сивѣ 11б
сидение 2а, 2а
сидеѣ 2а
сино 13б
сквара́да 17б
сколко 3а
сконт 6б
скринка 15а
ску́ра 13б
ску́ч 14б
сливѣ 13б
слова 5а, 5б
слово 2а
слон 14а
слонце 5б, 12а
слонцо 14б, 15а
служби 18б

служонци 17б
слухац 5а
смерц 6а, 6а
сми́йсе́са 18а
сми́йсе́ца 18а
сна́йа 20а
снег 15б
собе 2б
сол 19б
сон 17б
сорак 16б
со́рѣ 2а
спац 14б, 17б
спацев 14б
спитай 9а
спиц 14б
способний, 1б
справник 20а
справа́дзиц 7а
сребро 13б
срога 10а
стайиц 1б, 2а, 11а, 11а,
11б
стала 12а
сталавано 7а
стало 1б, 1б, 7а, 7а, 8а,
8а, 10а, 10б, 10б, 12а
стан 2а
станбу́лу 6б
станцииа 20б
старáне 12а
старáнѣ 18б
старáну 9а
старѣ 7б, 16а, 20б
старши 3а
створене 10а
сто 16б
стой 1б, 1б, 2а, 9а, 9б
стол 2а, 11а, 11а, 11а
стра́лац 14а
стрелив 14а, 14а
стрелка 14а
стримоно 14а
строна 8б, 8б
сту́пин 14б
субота 17а
суда 11а

сўди 12а, 15а	трохо 9а, 12а	ходзиц 8а
сўкно 10а, 13б	трўдно 1б, 7б	хорй 6а, 6а
супоту 17а	тў 2а	хоц 5б, 5б, 5б
суха 12а	тўрецкаго 5а	хоче 2б
сўхо 7б	тўрецкў 19б	хочем 15а
сўхойо 12б	тўт 2а, 12а, 15б, 15б, 20а,	хочеце 18б
сходзиц 14б	20а, 20б	хочеш 1б, 5а, 5а, 9а
сцена 14а	тўт 19б	хто 2б, 8б
та 8а	ў 5б, 5б, 5б, 7б, 16а, 18а,	художник 2а
табе 19а, 19а, 20а	18б	[х]ўстка 15а
табе 11а	ўбоги 17а	хца 8б
тагдй 1б, 10б, 10б, 10б	ўдзенчнй 19а, 19а	цашкайа 11б
так 13а, 20а	удома 8а	цашко 11а, 11а
также 19а	ўдома 8б, 8б	цвик 13б
таќи 10б	ўзац 6б	цэле 7б
таќй 1б	ўздечка 16а	ценке 10а
такой 3а	ўкопй 7а	цеѓал 15б
там 2а, 12а, 12б	ўложиц 6б	ци 7б, 9а, 11а, 11б, 12а,
тамтим 5а	ўмар 6а	12б, 18а, 18а
танцўйе 15б	ўмаривсе 14б	цибе 18а
таргависко 6б, 8а	ўмейе 18а	цибуле 17б
твайо 3а	ўтворил 5б, 5б, 5б	ципер 9а
твар 2а	ўхо 5а	цомно 17б
твой 8б	фабрику 2а	цопло 15а
тей 8б, 8б	фарз 5а	цотка 15б
терас 9б	фарцийа 14б	цўкер 15а
ти 6а, 6а	фелижанек 17б	чаго 6а, 15а, 18а, 18б
тй 1б, 2б, 3б, 11б, 12б	фиги 13б	чалавек 16а
тидзен 3а	флашка 13б	чалавека 18а
тисонц 16б	фруктове 8б	чапраќ 14а
то 10а, 19б	фрўктове 8б	чаравики 13б
товару 7б	фўзийа 14а	чарнй 10а
тогда 1б	фўр 7а	часем 20б
той 12а	хадзи 11а	часў 5б
тойо 1б, 9а, 9а, 9б	хароши 11б	чатири 16б, 20б
тонко 1б	хачў 2б, 14а, 15а, 17б,	чатирнайац 16б
топхан 2а	18а, 18а, 18б, 18б	че 20б
торба 13б	хвала 6а, 6б, 6б, 11а, 11а	чего 2а
трава 12а, 12а, 12а	хваста 11б	чеснок 17б
треба 1б, 1б, 5а, 7б, 8а,	хваќило 3а	чецвер 17а, 17а
9б, 12б, 15б, 16а, 17б	хвост 11б, 11б, 11б, 11б	чи 1б, 2а, 6а, 6а, 8б, 8б,
три 19б	хлеб 7а, 19б	9а, 9а, 11а, 15б, 16а, 16а,
три 16б, 20б	хлеба 6б, 11а	16а, 18б, 19б, 20а, 20б,
тримай 5а	хлопец 19б	20б
тримайў 3а	[х]лопци 16а	чй 9а
тринацац 16б	хмўрнойо 12а	чиниц 18б
трицац 16б	ходзй 10а	чирвонй 11б, 11б

чирвонца 19б
читац 18б
човек 5б
човек 8а
чорні 11б
чувац 2а, 6а, 6б
чуй 5а
шавец 15б, 15б
шапка 13б
шаравари 15а
шашки 15б
шбик 18б

шедзесонт 16б
шеснацац 16б
шещ 9а, 16б, 20б
шив 10а
шинкарка 15б
шкланка, 17б
шжода 12б
шлунек 6а
шнурок 14а
што 2а, 6а, 6б, 9а, 9а,
11б, 18а, 19б, 20а
шчаслива 1б

шчэслива 9б
шчэсливайа 19а
шчнсливайа 19а
шукав 15а
шукай 11а
шукац 11а

Турэцкая мова

acı 8б, 8б
aç 14б
açlar 18а
açta 17а
adam 5б, 8а, 12б, 16а, 18а
adamça 8а
adım 14б
agzı 2а
ahşam 19а
ahşama 9а
ahça 1б, 7а, 9б
ahırdır 11а, 11а, 11б
ahiretde 5а
ahladım 18а
ahlayır 18а
'ahzi 5б
ahziya 16а
akabetler 19а, 19а
'aklım 1б, 7б
al 1б, 9б, 11б, 13а
alaca 10а
allah 1б, 1б, 5а, 5б, 9б,
12а, 12а, 12а, 19а, 19а,
19а, 19а, 19а
allaha 9б, 11а
almaya 12б
alsana 11а
altmış 16б
altmışlık 9а

altun 13б, 19б
altı 16б
alış 8а
alın 2б
alırım 7а
alırım 6б, 9а
'amel 18б
amma 1б, 10б
amıca 15б
anadan 3а
anahtar 14б
araçaim 11а
araba 7а, 12б, 12б
arabadan 9а
arabaya 7б, 9а, 9а, 13а
aradım 15а
armut 13б
'armut 8б
arpa 13б
arпасu 15б
as 7а
asker 14б, 14б, 14б
asselam 6а, 6а
aştım 14б
at 7б, 11б, 14а
ateş 2б, 14а, 14а
'atları 2а, 5а
atlı 14б
'atmaca 10а

atmalı 14а
attım 14а, 14а
avluya 9б
'avretleri 5а
avuç 17б
ay 5б, 15а
ayakları 6а, 7б
aydınlık 10б
ayleye 5а
ayna 14б
ayı 9б
az 16а
azacık 9а
azaçık 12а
babam 8б
bacaklı 19б
badem 13б
bahla 14а
bak 14б, 15б
bakla 13б
baksana 17б
bakır 13б
bal 11б
balta 13б
bana 2а, 9б, 11а, 11б, 19б
bari 5а
barinin 11а
barlat 19б
barsakları 5б

barut 14a
bastı 106, 176
başı 56
başında 16, 116
başka 8a, 96
başladı 12a
bayır 136
bayrama 3a
bedahava 186
bekar 156, 16a
ben 16, 26, 3a, 3a, 36, 86,
9a, 9a, 106, 11a, 11a, 18a,
186, 186, 196
benbeyas 10a
benim 3a
beraber 66
bereket 19a
berşembe 17a
beri 11a
beş 66, 166
beşlik 196
bevle 13a
beyas 10a, 10a, 116, 116,
116, 116
beygir 76, 76, 76, 8a, 86
beygiri 76, 9a, 13a, 16a
beykiri 9a
bez 10a, 10a, 10a, 10a
bezirgan 8a
bıçak 116
bişür 7a
biber 136
bicmeye 7a, 7a
bildim 16, 8a
bilen 18a
biletsene 116
biliyor 86
bilmedim 16, 8a
bilmeli 5a, 5a, 56
bilmem 196
bilmez 18a
bilürim 15a
bin 19a, 19a
biñ 166
bir 26, 3a, 3a, 56, 66, 8a,
8a, 9a, 146, 146, 166, 18a,
186, 196

birer 196
bismillahi 1a
bistun 106
biyemiş 12a
biyük 16, 2a, 3a, 106, 106,
106, 116, 12a, 14a
biz 3a, 126, 15a, 15a, 186,
186
bize 5a, 12a, 126, 126
bizi 126
bizim 126
bizovu 196
bogday 136
boş 18a, 186
boşlu 8a
boynuz 17a
boynuzu 17a
bozdur 196
bozdurmaya 196
brak 126
bu 2a, 26, 5a, 5a, 56, 56,
86, 86, 9a, 96, 10a, 196
budkası 15a
budur 16, 96
bukareşt 196
bukün 3a
bulaştım 176
buldum 10a
bulsana 11a, 116
bulutlu 12a
buna 15a
bunda 2a, 96, 12a, 196
bunrada 12a
bunu 26, 26
bunun 3a
buraya 96, 15a
burgu 156
burunu 2a
buyur 2a, 6a, 6a
buyurum 2a
buz 156
buza 76
büçek 10a
can 56
canavarları 96
canım 96
ceviz 196

ciker 56
covdar 136
cuma 17a
cuma'artesi 17a
çabuk 16, 16, 16, 9a, 11a,
126, 126, 13a
çak 96
çal 156
çalayır 156
çamur 12a
çarşamba 17a, 17a
çebi 136
çekerde 10a
çekiç 14a
çekmeli 7a, 14a
çengi 146
çengi 156
çereme 196
çeşit 186
çevhertaşı 136
çıkarmaya 86
çıkarmaya 12a, 12a
çi 76
çiçek 14a
çivi 136
çizme 136
çoçaklar 16a
çok 16, 76, 8a, 106, 106,
126, 16a
çokdur 10a
çorba 11a
çömlek 116
çuçakları 5a
çaha 10a, 136
çuma 17a
çumartesi 17a
çürümüş 126
da 10a
daha 16, 2a, 26, 7a, 86,
106, 116, 15a
dam 156
damla 26
dargın 18a
darlıyır 18a
davdu 12a
davranma 26
de 19a

dekici 156, 156
dektim 10a
deleris 15a
delik 176
delisin 126
demir 136, 16a
demirci 156
denis 15a, 15a
deniz 15a
deri 10a
derin 15a
deyermene 7a
di'il 15a
diildir 116
dikmedim 10a
dikmeli 176
diktim 86, 176
dil 56, 186
dilerim 186
dilerse 16, 5a, 5a
dili 5a, 5a, 56
dini 5a
dinne 5a
dinnemeli 5a
direk 15a
diresi 136
dişi 10a
dişleri 56
dive 146
diyelildür 9a
diyildir 126
dizleri 6a
do'ayır 146
doksan 166
doldur 14a, 176
doldurdum 116, 176
don 10a
dondu 156
dovdu 15a
doyrurmalı 17a
dök 176
döktüm 176
dört 166
dövme 15a
dövmeli 7a
du'ada 56
dudakları 56

dulger 156
dunyada 5a
dur 16, 16, 2a, 9a, 96
duruyur 16, 2a, 11a, 11a,
116
duvar 14a
duvurja 196
dürlü 16, 16, 2a, 8a, 8a, 96
düştü 116
düşünüyür 126
düşürmeye 76
ecel 6a, 6a
ederim 18a
efendi 2a
efendim 2a
ejderha 8a
'eleyküm 6a, 6a
elhamdü 6a, 66, 66
eline 11a
elleri 56
elli 166
elma 86, 136
endaze 146
er 14a
erlere 5a
et 66
etme 18a
etmek 11a, 196
etmeye 186
ettim 11a, 11a
ev 7a, 7a
evde 8a, 86
evdedir 86
eve 7a, 96, 13a, 15a
evine 9a, 96
evli 16a
evlidir 156
evsahabi 86
evveli 56
eylemeye 186
eylen 9a
eylendi 76
eylenme 13a
eylenmem 66
eyrik 136
fabrika 2a
farz 5a

fena 76, 116
fenadır 15a
fez 136
fijni 146
filcan 176
fildiş 14a
fuça 136
fukşani 196
fundık 136, 196
gayri 7a
geliyir 12a, 15a
gezerim 26
grah 136
gruş 26, 196
gümüş 136
hacacak 10a
hafta 3a
hangi 156
harçattım 7a
hasta 6a, 6a
haşa 14a
hava 12a
hayda 9a, 96, 11a, 11a
haydud 156
hayudlar 156
hayrullah 19a, 19a, 19a,
19a
hazır 7a, 8a, 9a, 9a, 14a
hazırdır 11a
hem 5a, 5a, 5a, 5a, 5a, 5a,
186
hemen 2a, 106
her 5a, 56
hevesim 76
hiç 12a
hizmekar 176
hizmet 186
hoş 16, 96
hudadan 5a
harçattı 66
ıkamalı 176
iç 15a
içün 186
ihtiyar 156, 16a
iki 166
ilkıyas 12a
'ilmu 186

imi 6a, 6a, 66
imkanı 106
in 176
ince 16, 10a, 14a
incidmedim 10a
inek 76, 76
inerim 9a
inmeye 96
inşa 12a
ip 126
ipi 14a
iplik 176
iski 56, 56
islam 5a
ismi 3a, 3a, 3a
istemem 26
isterim 14a, 15a, 176, 18a,
18a
isterse 26
istersen 9a
istimem 86, 186
iş 8a
işi 66, 7a, 8a
işine 11a
işit 5a
işleri 8a, 86
itmek 66, 7a
ittiler 16a
iyi 9a
izin 86
kab 13a
kaba 10a
kabirde 56
kabri 146
kabuk 17a
kaç 26, 3a, 66, 7a, 8a, 17a
kaçdur 3a
kadar 16, 26, 3a, 106
kadın 156, 156, 16a, 16a
kahat 14a
kahve 156
kaldı 6a, 6a
kaldır 11a
kale 146
kalktum 176
kalmadı 7a
kalmış 126

kalpak 136
kalsın 126
kamçık 17a
kan 146
kanat 15a
kapı 7a
kar 156
kara 10a
karabagday 136
karanlıktır 176
kardeş 156
kardeşim 3a
karga 10a, 10a
karış 146
karib 17a
kart 76
kaskatı 126
kaşık 11a, 11a
kaşları 56
kavuştı 15a
kayattı 16, 76
kaydım 66
kayış 136
kayık 15a
kaz 10a
kazanayam 7a
kazanmaya 186, 186
keçe 136, 146
keçenmeye 15a
keçmeye 106
kedi 146
kel 96, 11a
keldi 16, 16, 6a, 6a, 6a,
6a, 96, 96, 15a, 15a
keldik 17a
keldim 66
keldin 9a
kelirim 156
keliris 9a
keliyir 126
kelmes 12a
kelüb 66
kemi 15a, 15a
kemüşçi 156
kemür 14a
kenci 16a
kendi 26, 26

kerek 16, 16, 5a, 5a, 56,
56, 56
keremine 11a
kes 8a
keseyim 8a
keskin 116, 116
kestim 8a
ketür 11a
ketüreyim 11a
ketürmeye 8a
ketürüyür 116
keverçin 10a
keyderim 9a
keyfe 6a, 6a, 66
keyfi 8a
kezer 8a
kezeyir 10a
kır 136
kırk 166
kırılmadı 116
kırılmış 116
kırmızı 116, 116
kırsadır 146
kırsak 116
kışlanmaya 18a
kızkardeşi 156
kızlar 16a
kibi 106
kideceyim 8a, 8a
kidelim 13a
kiderim 66, 66, 66, 7a, 86,
9a
kiderken 106
kidermeli 7a
kidersin 15a
kideyir 146
kidmem 8a
kilit 146
kilittim 146
kim 26, 86
kimse 186
kir 116
kiraylan 18a
kirpekleri 56
kit 9a, 9a, 9a, 9a, 9a, 96,
96, 13a
kitdi 6a, 6a, 12a, 12a

kitin 11a
kitme 13a
kitmeye 86, 15a, 156
kitsin 11a
kılıç 14a
koça 156
komalı 7a
korktum 106
koş 76, 9a, 13a
koşandım 66
kov 9a
koy 16a, 16a, 176
koydum 176
koymay 16a
köbeli 116
kök 56, 106, 106, 106,
106
könderi 13a
kördüm 106
körmedik 126
kösterseniz 2a
kruşum 14a
kulaç 146
kulak 5a
kullarının 26
kumara 156
kurka 10a
kursana 11a
kurt 96
kurt 10a
kuru 76, 12a
kurudur 126
kurudı 176
kuruksız 116
kurutsana 176
kuş 10a, 10a, 15a
kuşlar 96, 96, 96, 15a
kuvvetli 16a
kuvvetliyim 11a
kuyruk 116, 116, 116, 116
kuyu 146
kübeg 2a, 6a
kü[be]ki 2a
küç 16, 76
küçek 2a
küçük 16, 10a, 12a, 14a
külersin 18a

küleyir 18a
külmek 10a
kün 3a, 8a, 17a, 17a, 17a,
17a, 17a
kündüz 106
küneş 56, 12a, 146, 15a
künü 17a, 17a, 17a
kürletti 106, 106
kürleyer 106, 106
kürünür 146
kürünüyor 9a
kütük 17a
küzel 116
küzleri 56
lahna 136, 176
layık 16
layıkdur 5a
lazım 16, 16, 5a, 76, 8a,
86, 96, , 126, 156, 16a,
176
lazımdur 56
lillahi 6a, 66, 66
mahalede 156
mahluk 10a
makas 16
mal 76
manda 76
mapeticay 7a
mavi 136
mehane 156
mehaneci 156
mektub 15a
melek 56
memlekette 7a
meşterler 136
meyva 86, 86
mezata 3a
mı 16, 2a, 6a, 76, 86, 86,
9a, 9a, 12a, 126, 156,
16a, 16a, 16a, 18a, 18a,
186, 196
mısın 26
mızrak 14a
mi 86, 9a, 11a
minasib 5a
mizar 146
moskov 186

mum 176, 176
musun 156
mübarek 56
müsülman 5a
namazda 56
naslı 16, 16, 3a, 106, 106,
106, 116, 126, 126, 13a,
186, 196
ne 16, 2a, 2a, 26, 6a, 6a,
6a, 6a, 66, 66, 66, 86, 9a,
116, 15a, 17a, 18a, 186
nederler 2a, 5a
nerede 26, 156, 156, 196
nereden 66
neresi 186
nereye 15a
nicesi 6a, 6a, 66
niy 9a
niyaz 18a
o 9a, 12a
odun 8a, 8a
odur 16, 9a, 96
ok 14a
ol 16, 16, 3a, 106, 106,
106, 106
oldu 7a, 106, 12a, 12a,
176
olmadı 16, 3a, 8a, 10a
olmaya 16, 76, 76
olmayam 186
olmaz 16, 76
on 166
on altı 166
on beş 166
on bir 166
on bir 166
onda 86, 12a, 126
on dört 166
on iki 166
onları 16, 106
onları 15a
on sekiz 166
on tukuz 166
on yedi 166
on üç 166
orma 8a
orman 96, 10a
ot 7a, 12a, 12a

- oynar 156
 oynayır 156
 ödünç 7a
 öküz 76, 76
 pahalı 136
 pahası 26
 pañçar 16
 panayır 76
 papuçları 136
 para 66, 196, 196
 parmakları 56
 pazar 8a, 17a, 17a
 pazara 66
 pazarartesi 17a, 17a
 pek 16, 8a, 9a, 106, 126, 146
 peki 9a, 9a, 116
 pençeri 7a
 percem 56
 perşembe 17a
 peygamber 56
 pişir 14a
 pişirdim 14a
 pişirmeye 14a
 piştavlar 14a
 piline 14a
 pirinç 136
 qa'adâ 2a
 qa'dun 2a
 qu'üdun 2a
 raf 136
 rahimi 1a
 rahmani 1a
 rakı 156
 ramazan 17a
 rezo'usun 19a, 19a
 rica 18a
 risimci 2a
 rözgar 15a
 rubası 66
 rubaya 156
 rubnik 196
 ruşça 18a
 ruşçuk 196
 sa (здоровы) 6a, 16a
 sa (правы) 86
 sa'a (здоровы) 6a
 sa'at 66
 saban 19a
 safa 16, 96
 salaçaklarılan 96
 salvarmayır 86
 salı 17a, 17a
 samun 14a
 sana 11a, 18a, 19a
 saraf 196
 sarmusak 176
 sarık 136
 satacaým 7a
 satar 26
 satarım 26, 76
 satarlar 16, 26, 8a, 196
 satın 26, 76, 76
 sattın 7a
 savukdur 8a
 sayrullah 19a
 sekiz 166, 166
 selametler 16, 96
 semte 9a, 12a
 semtlen 12a
 sen 16, 36, 66, 116, 126, 186
 sende 156
 senin 86
 seniñ 3a
 sepet 136
 serbtü 12a
 sesi 16, 106
 sevdim 76
 sevmedim 76
 sıçra 146
 sıcak 146, 15a
 sıraç 156
 sil 176
 sildim 16
 sinek 10a
 siyah 10a, 116
 sizde 186
 size 5a, 126, 15a
 sizleri 11a
 skemle 11a
 slatmadı 12a
 slatti 126, 126
 smarladık 16, 96
 soba 7a
 sofrâ 2a, 11a, 11a
 sofraya 11a
 sokak 156
 sol 86
 sorsana 9a
 stanbuldan 66
 su 3a, 106, 106, 136, 15a, 18a
 sualederim 9a
 sugan 176
 sunduk 15a
 sunra 56, 8a
 sülemesi 96
 sülemeye 196
 sündürsene 176
 sünmiş 176
 sürmeye 7a
 südü 76
 süylesene 18a
 süzi 2a
 süzleri 5a, 56
 şamata 18a
 şarvar 15a
 şehir 146
 şeker 15a
 şemşek 106
 şey 16, 26, 8a
 şeye 5a
 şeyleri 86, 9a
 şişe 136
 şimdi 9a, 96, 11a, 156
 şitmeli 5a
 şkenbe 56
 şunu 126
 şurçuga 66
 şükür 6a, 66, 11a, 11a
 ta'am 2a
 tabiya 146
 tamam 11a, 11a, 16a
 tangar 196
 tapokları 6a
 taprak 12a
 tarafa 86
 tarafundan 186
 tarafına 86
 tarak 176

tarla 7a
taş 14a
taşaklı 76
tatlı 15a
tatlımı 116
tava 176
tavanı 7a
tavşan 96
tavuk 10a
te'ala 5a, 19a
tekerlek 15a
tekerlekler 15a
tençere 176
teni 2a
tepeledim 10a
tepeye 7a
terledim 146
terzi 156, 156
teste 116
teyze 156
tırmık 126
tırnakları 6a
tilki 96
tob 14a, 14a, 14a, 146
tophane 2a
torbası 136
tugrı 2a
tuhum 56
tukuz 166
tutayırım 3a
tutmaya 18a
tuttum 10a
tuz 196
tüfek 14a
türçe 196
türk 5a
tüteyir 176
ufak 96
ukumak 186
ulacak 86, 13a, 13a, 17a
uldu 16, 8a
ulsa 2a
umudum 86
un 7a
unuttum 16, 126
ur 146, 15a
urak 7a

urda 2a
urlar 19a, 19a
urma 146
uruç 3a
uşak 196
utur 9a, 11a
uturur 156
utut 5a
utuz 166, 196
uyuku 176
uyumaya 146, 176
uyuyur 146
uzak 86, 9a
uzakım 136
uzun 146
üç 166
üğrenmeye 186, 186
ükrenmeye 5a
üldü 6a
ürdek 10a, 10a
ürötmeye 5a
ütmeye 7a
üzerinde 16, 126
var 16, 16, 2a, 2a, 2a, 6a,
6a, 66, 66, 76, 8a, 8a, 86,
86, 11a, 12a, 126, 13a,
156, 16a, 196
vardı 2a, 6a, 6a
vardım 76
vardır 16, 86, 11a, 116,
126
vardur 96
varmadı 2a, 6a, 6a
varmadım 76
varmam 8a
varmı 6a
vasluhi 196
vazkeştim 86
ve 5a, 56, 56, 18a
ver 16, 3a, 76, 11a, 11a,
11a, 11a, 11a, 116
verersin 9a
verir 12a
verirsin 9a
veriş 8a
vermes 186
vermeye 12a

versin 19a
veriyim 11a
veryim 96
ya 3a
yaçak 106
yaban 96, 10a, 10a, 10a
yabmadım 10a
yabmaya 7a
yabtum 10a
yacak 16
yad 146
yah 136, 136
yahya 2a
yakayır 146
yaktım 14a
yakın 126
yakındır 86, 9a, 12a
yamur 106, 106, 12a, 12a,
12a, 12a, 12a, 12a, 12a,
126
yamurdan 126
yamurtan 136
yamuru 126
yanayır 14a, 14a, 176, 176
yandı 176
yangın 176
yanmış 14a
yaprağı 2a
yaprak 14a
yar 146
yarattı 56, 56, 56
yardım 5a
yarı 10a, 10a
yassı 196
yaş 116
yatak 176
yatar 14a
yattırır 11a, 126, 126, 18a
yavru 10a
yavrular 10a
yavrusı 116
yaya 14a, 146
yayaçak 12a
yayaş 16, 16, 2a, 9a, 9a
yayaylan 146
yaymış 106
yayır 12a

yaz 15a
yazmalı 15a
yazıcı 15b
yazıktır 12b
yedi 16b
yediler 16a
yelim 2a, 11a
yemek 1b, 11a, 16a
yemeli 14a, 14a
yemeni 15a
yemeye 14a
yeni 6a
yeniden 2a, 6b
yenkeç 15a
yer 5b
yerde 5b
yerden 12a
yere 8a, 8a
yeri 9a, 18a

yesana 11a
yesin 17a
yestersen 15a
yeşil 13b
yetiştım 10b
yetmiş 16b
yeyeler 16a
yıldız 5b, 11b
yılın 10a
yırtım 17b
yikirmi 16b, 6b
yistersen 18b
yok 2a, 2a, 6a, 6a, 6b,
10b, 18a, 18a, 18b
yokarım 2b
yokdur 1b, 6a, 8a, 8b, 11a,
16a, 18a
yoktur 11a, 11b, 12a, 12b
yol 9a

yola 8b, 9a
yolda 10b
yoluylan 8a
yoruldum 14b
yuklamaya 17b
yulaf 13b, 16a
yürek 5b
yüz 16b
yüzünü 2a
yüzüm 13b, 14b
zahre 12b
zaman 1b, 10b, 10b, 10b,
17a
zekeri 6a
zengi 14a
zengin 17a
zeytun 13b
zdayın 20b
ba 20a

Румынская мова

буна 20a, 20a, 20a
време 20a
вунди 20a, 20b, 20b
даменаца 20a
дзев 20a
дов 20b
дребти 20b
дрепти 20b
друм 20b
зеци 20b
йев 20a
йести 20b
йедти 20a, 20a, 20b
йеш 20b
кай 20b
капитан 20a
кити 20b, 20b
кречма 20b
кўлкат 20b

ла 20a, 20b, 20b, 20b,
20b, 20b, 20b
май 20a
малдаванешти 20a
мерчи 20a
мї 20b
мина 20a
мошала 20b
ной 20b
ну 20a
опти 20b
орц 20b
падрепти 20b
парали 20b
патрї 20b
платишти 20b
рамадит 20a
рушешти 20a
сбўни 20a, 20b

сенатос 20a
справнї 20a
спўни 20a
трї 20a
уна 20a
фина 20b
хопс 20b
цинспреци 20b
цинц 20b
чала 20b
часи 20b
че 20a
шепти 20b
шеси 20b
шти 20a
штив20a

